

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitæte, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Liber Sextvs. [Non occides.]

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

LIBER SEXTVS. IN DECALOGVM

Non occides.

Hoc ordine de homicidio sermonem instituemus. De homicidio iusto. De iniusto sui ipsius. De iniusto proximi. De obligatione restitutionis.

CAPVT PRIMVM.

De homicidio iusto.

Iustum & sine peccato est homicidium, si (etiam autoritate propria) fiat ob defensionem vitæ, bonorum, honoris: deinde si fiat ad malefactores puniendos: denique si fiat in bello iusto.

§. I.

De homicidio ob defensionem vitæ.

1. **V**t vitam meam defendam (non vero, ut vindictam sumam) communis est a doctrina, posse à me occidi eum, qui me iniuste aggreditur, etiam intendendo ejus mortem, ut medium meæ vitæ (licet is sit meus pater, b filius, frater, dominus, coniux, Sacerdos, Religiosus &c. sine periculo excommunicationis, vel irregularitatis) cum moderatione inculpate tutelæ, hoc est, quando alia via,

tutari meam vitam, vel mutilationem non possum. Ratio est, quia naturæ institum habemus, velle vitam & membra, quantum possumus, custodire, juxta c illud tories decantatum, *vim vi repellere licet.*

a Petr. Navar. l. 2. c. 3. n. 326. & 84. Silu. v. Bellum 2. q. praesertim 5. & 7. Sa. r. l. 3. Thesau. c. 27. n. 17. Less. l. 2. c. 9. du. 8. Bonacin. t. 2. d. 2. de rest. in particul. q. ult. soc. 1. p. 8. b Hurtad. Dicastillus. alijs, contra alios apud Dian. p. 8. tr. 7. res. 41. c L. ut vim, ff. de iust. & jure. & alibi.

3. Obstat primo: at fortasse ille est amens, vel ebrius, & sic non peccat me invadendo. Respondeo, at certe iniuste materialiter mecum agit. Adde, à nulla recta ratione posse innocentem constringi, ut se permittat occidi à quolibet, quacumque bona fide procedente. f

f Mol. Bart. Gom. Less. apud Dicastill. mox citand. n. 27.

4. Obstat secundo: at fortasse invadens est in mortali. Respondeo, at fortasse ego in vasis non sum in gratia cur ergo teneam vitam amittere & damnari? non enim teneor, aeternam salutem meam alterius saluti postponere. Adde, tunc ad summum g me debere vitam meam temporalem vitæ aeternæ proximi postponere.

postponere, quando proximus ita est in extrema necessitate, ut non sit alia via pro ipsius salute, nisi mea vitæ amissio: sed in casu nostro, jam habet proximus aliam viam, nempe desistere ab invadendo. Ergo &c.

g Dico (ad summum) propter dicta sup. lib. 5. c. 1. §. 1. à num.

5. Iam vero si possum, obligor ne sub mortali, cum morte temporali alterius me defendere? Respondeo, me obligari, communior *h* fert sententia, quia cum laude, ex virtute charitatis, præferre possum proximi vitam vitæ meæ. Confirmatur: quia nemo tenetur horrido illo modo, nimirum occisione alterius, vitam suam defendere: sicuti nemo tenetur, difficili sui brachij abscissione eandem vitam conservare. Verum licet hanc opinionem censeam probabilissimam, quia tunc non est, velle mortem propriam, sed actum illum honestum charitatis, quæ honestas melior est, quam vita mea: tamen puto, esse distinguendum; si enim proximus sit pater, filius, princeps meus &c. possum præferre, ob pietatis officium. Et sic concedunt communiter *i* Doctores, me ad salvandum patrem à naufragio posse permittere, ut ipse accipiat tabulam, etiam à me occupatam, into illam ipsi tradere, mea vita neglecta: id enim virtutis est pietatis. At si absolute de communi proximo agamus, puto, probabilius esse, non posse. Ratio est, quia ego non sum dominus vitæ meæ, quam mihi veluti usque ad ultimum spiritum conservandam commendavit Deus: ergo, nisi aliud

major virtutis actus permittat, (ut diximus in prædictis de patre, filio &c. & ut fuit in sanctis Martyribus, qui noluerunt se defendere, propter fidem) obligor, omnia media, saltem non multum mihi difficilia, ponere ad illam custodiendam, quale profecto esse suppono, me defendere, quamvis cum alterius morte, quæ, experientia teste, mihi horrida non est, si mihi eadem vitam parit. Ad rationem in contrarium modo dictam ajo; illud ipsum indigere probatione, an ab honestate charitatis communis evincatur obligatio, qua urgeor ad custodiendam vitam meam; cum tamen contrarium probet illud ab omnibus admissum pronunciatum, *prima charitas incipit à seipso*. Dixi (absolute) nam ut innui, ob aliquem excellentiorem virtutis actum possum permittere, me occidi; sic enim, si mea mors damnum nullum infert Reip. infert mors alterius, sinam me occidi, cum laude ex motivo charitatis patriæ; sic etiam, qui ad moriendum ex fame iuste damnatus est, potest cibum sibi sorte oblatum respuere, & mori, quia exercebit actum virtutis obedientiæ: Præterea si prudenter putem, me esse ingrati, invasorem vero in mortali, tunc profecto non teneor (esto, possum, sicuti innui num. 5.) ut me defendam, illum occidere, quia tunc intercedit actus virtutis misericordiæ. Et de his ac similibus, non vero absolute (ut contendit Bonacina *l*) intelligitur illud Io. 15. Majorem hac dilectionem nemo habet, quam, ut animam suam ponat quis pro amicis suis, *h* Less.

h. *Leff. l. 8. c. 9. n. 55. & n. 92. Molina, Tolctus, Sā. alijq. quos citat, sequiturq. Dicast. lib. 2. de just. tr. 2. dub. 21. tra. 34. d. 10. 1. Cum Ioan. Sanc. disp. 10. num. 9. versus finem. 1. Bonac. t. 2. disp. 3. circa primum Decal. præc. q. 4. de charit. p. 4. n. 6.*

6. Adverte duo. Alterum; ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur, ut non plus agas, quam opus sit ad defensionem; puta, si tuam satis defendere vitam potes minis ac verbis, ne verberes: si verberibus, ne mutiles: si mutilatione, ne occidas. Alterum: si alia via, v. g. fugiendo, te tutari possis, fugere teneris, si dedecori magno tibi fuga non vertitur, si esses Religiosus; non ita, si vir sit nobilis, quamvis sit Clericus, *m* cui dedecus esset, se in pedes dare. Pari modo fugere obligaris *n* à patre, filio, marito, fratre, & ex mea quidem sententia, siue minore, siue maiore; imo ab ebrío quocumque; nam non dedecus, sed vel pietas, vel prudentia ejusmodi fuga censetur ab omnibus. Quid si, cum sine dedecore possis fugere, non fugias, sed occidas in vasorem injustum, tenerisne ad restitutionem ex homicidio? Respondeo, de hoc dicam inferius c. 4. §. 3. nu. 16.

m Dicast. & de Lugo apud Dianam par 8. tr. q. res. 46. n. Mendoza 2. 2. disp. 170. sec. 16. §. 136. Malderus 2. 2. tr. 3. c. 1. du. 12.

Adulter & proscriptus an se defendere queant?

7. Sed adhuc inquires, primò an adulter in adulterio deprehensus, & an

proscriptus à principe, idest, qui ex statuto potest à quolibet occidi, possint se defendere, occidendo eos, qui ipsos occidere aggrediantur?

8. Respondeo, adulterum posse, quia in foro conscientie non justè invaditur à marito, ut mox §. 4. nu. 8. dicetur. De proscripto seu bannito major est difficultas. Nellus *q* probabiliter negat: quia, si is justè occidi ab altero potest, injustè contra illum pugnabit; secus, esset bellum justum ex utraque parte. Concedit Carrerius, *r* & Decius, *f* quia statutum illud non potest præjudicare juri, quod quilibet habet ad suam vitam defendendam.

q Nellus in tr. de banditis p. 2. secundit temporis q. 49. r Carrerius in pract. criminali d. homicidio, f Decius in l. ut vim. ff. de just.

9. Hinc, ex *t* Soto, qui scit, bellum, in quo militat, esse injustum, licitè potest, etiam in ipsa pugna, cum quadam cautione jam jam asserenda, militem alterius justì exercitus occidere, ne ipse ab hoc occidatur. Ratio est, quia injustitia belligerandi ex parte Principis, non tollit jus defendendi propriam vitam. Cautio autem est, ut dictus miles injustus cesseret ab occidendo, & admoneat militem justum de sua hac cessatione: nam statim tunc non erit amplius miles injusti beli, & sic poterit se defendere, & ille alter jam non poterit amplius hunc justè interficere. Hic tamen injustus miles justè punietur *n* à suo Rege, ut legitimo judice, de delicto patrato.

t Sot. lib. 1. qu. 1. ar. 7. u S. Anconinus, Abbas, Pet. Navar. Les. Covar.

M

Bona.

Bona. alijq., quos citat sequitur g. Dicast. li. 2. de Inst. tr. 2. d. 10. d. 8.

An ut defendas unum ex proximis, possis alium occidere?

10. Inquires secundò: an liceat aggressorem proximi occidere, ut defendas ipsius proximi innocentis vitam? nam, ut defendas bona ejusdem temporalia, mox §. 2. n. 8. dicam. Respondéo, sicuti ad meam, sic ad innocentis vitam defendendam, cum dicto moderamine possum. quia si licite occido invadentem injuste mea bona, ut mox dicetur, multo magis injuste invadentem vitam mei proximi, quam, ut bonum meum, reputare debeo.

11. An teneat, distinguendum est; nam si in vasus est pater, mater, filius, uxor, princeps, subditus, imo solum Vasallus, vel simili modo mihi conjunctus, nec mihi ex defensione imminet grave periculum, obligor, & eos morte injusti aggressoris defendere; id enim poscit charitas ijs debita, & aliquando justitia, si curam proximi geram, &c.

x Les. Mol. apud eundem Dicastill. l. c.

Si vero est unus ex communi proximo, non obligor, & quia tunc quasi aequaliter, & non cum magno excessu, urgere me charitas potest pro vita invaloris, quam vis, injusti, atque pro vita in vasi innocens; unde alterutri favere, non est magna deordinatio. Quod si in vasor injustus est tuus pater, filius, vel similis, non te

obligo ad eos occidendos, ut defendas in vasum, quam vis innocentem, quia te excusat, imò prohibet tanta conjunctio: sicuti nec obligaris, b morte invaloris, eum defendere, qui licite v. g. ob martyrium, vel aliam causam honestam, suam mortem permittit: eadem enim causa honesta te à morte invaloris poterit cohibere.

a Suar. t. 5. diff. 49. sec. 3. n. 2. quidquid in contrarium videatur innuere Dicastill. l. c. nu. 14. b Dicastill. c. n. 100.

An te non aggredientem aliquando occidere possis?

12. Inquires tertio: an liceat aliquando, ob tuam defensionem interficere innocentem te non aggredientem? Solet afferri exemplum duplex. Primum: si quis v. g. te aggrediatur, obijciatque, quasi pro scuto, hominem innocentem, potesne occidere hunc innocentem, ut ab aggressore te defendas? Secundum: si tu v. g. equo insidens fugias inimicum te occidere volentem, potesne conculcare puerum, vel claudam in via forte jacentem, si aliter vitæ tuæ servire non vales? Respondéo, utrumque posse, non intendendo mortem pueri, nec impetendo innocentem, sed aggressorem, quamvis inde intermedia persona innocens vulneretur & cadat. Ratio est, quia id non est directè occidere, sed tuam servare vitam, quamvis inde per accidens & indirectè alterius mors consequatur: quemadmodum omnes concedunt, posse in bello justo contra civitatem rebellem bombardas explodi, quo-

at, quorum ictibus morientur plures pueri prorsus innocentes, si aliter victoria contra civitatem haberi non possit.

13. Quid si ille puer in via jacens non sit baptizatus? Respondeo, Lefsius e putat non licere tunc illum modo dicto conculcare, at an licere, colligatur ex supra d. dictis in sententia Io. Sanchez, tu perpende, nos enim in casibus tam raro accidentibus diu immorari non debemus.

c. *Leff. l. 2. c. 9. dub. 9. n. 59. d. sup. lib. 5. c. 1. §. 2. n. praesertim 8.*

Hinc obiter advertas velim, cur Resp. Tyranno volenti totam communitatem destruere, possit e tradere innocentem, quem ipse occidet, communitate servata; non possit vero eadem ipsa Resp. eundem innocentem occidere, quam vis sic servanda sit civitas? Ratio enim est, quia hoc esset, directe innocentem necare, illud indirecte. & ratio ulterior est, quia actio tradendi illum innocentem Tyranno, non est ex se intrinsece mala; potest enim esse ad alium finem; esto, tyrannus abusus ea sit ad injuste occidendum: quare illum poterit exhibere Resp. propter suam necessitatem; ut etiam potest exponere periculo vitae suos ad defendendam civitatem, imperando, ut maneat in sua statione, ut militent, ut hostes aggrediantur, & similia. At actio innocentem occidendi, cum sit per se intrinsece mala, nullam excusationem admittere potest.

c. *Petrus Navar. l. 2. c. 3. num. 120. Lopez. p. 1. c. 60. Leff. l. 2. c. 9. dub. 7. num. 39.*

14. Quod si innocens renuat in

priore casu tradi in manus tyranni, tunc Resp. posset illum condemnare, ex Valentia, si in poenam inobedientiae in re gravi; occideret enim jam nocentem. Sed in sententia Io. Sanchez supra lib. 5. cap. 1. §. 1. num. 4. id an procedat, ibidem vide: quod si (stando in sententia Valentiae) renueret, quia vellet potius à sua Republica morte benigna interfici, quam à tyranno morte fortasse crudeli; possetne licite occidi à Rep.? Id tu cogita; est enim casus, si non metaphysicus, certe rarissimus. c. *Kal. t. 3. disp. 5. q. 8. Sotus l. de iust. qu. 6. art. 5.*

An per praeventionem occidere possit inimicum?

15. Inquires quartò, An possum licite praevenire, occidendo eum, qui me parat occidere? Respondeo: duo hic sunt distinguenda: alterum videtur certum: incertum & periculosum alterum. Certum videtur, q. posse à me cum moderamine toties dicto interfici eum, qui proximè & in procinctu parat me injuste aggredi. Ratio est, quia illa propinquitas periculi est moraliter actualis aggressio. Dari solent exempla: si maritus evaginat gladium, si sub cervicali abscondit pugionem, si sicarium domum adducit ad uxorem noctu occidendam, potest tunc, si moraliter certo id praadvertat uxor, praevenire occidendo illum, vel sicarium, si alia via non apparet salutis. Secundo, si quis eat ad solvendum canem vel leonem, ut me fugere non valentem dilacerent, possum eum ante necare, quam bestias solvat.

M 2

solvat.

solvat. Tertiò, si famulus me interimeretentet, praesente atque imperante domino, possum ipsum dominum praeveniendo è medio tollere, si aliter mortem vitare nequeam. Quartò, si venenum mihi parasti, nec ego possum illud vitare, nisi aliquo artificio illud tibi propinem, propinare tibi utique possum. Hac & similia ideo licite fiunt (sed non ex affectu odij, at, ut me liberem) quia adest jam praesens & moraliter actualis aggressio &c.

g Navarrus in summa c. 15. n. 3. Silvester. v. homicidium 1. q. 2. Bann. 2. q. 64. art. 7. d. 4. Less. li. 2. c. 3. d. 8.

Et fortasse quando Molina h. videtur concedere, in propriam, vel aliorum defensionem, latronem, qui vias publicas tenet, posse à quopiam interfici, tunc (puto) concedit, quando proximè is mortem parat & damna viatoribus. Rursus quando Lessius docet, maleficam, quæ magicis artibus assidue nocet per dæmonem, posse cogi verberibus ad desistendum, quando non adest alia via eam compescendi, imò quando Bonae. l. addit, posse occidi, tunc est, quando actu vitæ aliorum insidiatur per dæmones quati per famulos &c.

h Mol. de just. t. 4. tr. 3. d. 7. n. 1. i Less. l. 2. c. c. n. 48. l. Bonac. t. 2. d. 2. de rest. in pur. qu. ult. sec. 1. p. 1. n. 4.

15. Alterum incertum: an liceat interficere eum, qui veluti remote parat, me de medio tollere? Varia afferuntur exempla. Inimicus meus quaerit opportunitatem me occidendi, an antequam illam inveniat, possum ego illum interficere? idem præcipit suis famulis, ut ij me circumveniant, oc-

cidantque, an possum famulos, vel dominum, praeveniendo, occidere? Meus adversarius adit judicem, nec desistere vult, tentatque falsis testibus mihi delictum imponere, vel omnino occultum propalare, ut sic ego injusta morte puniar, possumne vel testes, vel adversarium occidere, vel etiam ipsum judicem, quando aliam evadendi viam non habeo, & mihi clare constat, ipsum injustam scienter sententiam in me esse prolaturum? Idem quaeritur, si ob hos testes falsos deberem amittere honorem, vel ampla bona temporalia? idemque, si falsis, seu injustis detractionibus meam famam graviter obscurare quis tentaret? Idem, si quis inique impediret creditores meos, ne mihi in re notabili satisficiant: nam ad honorem, bonaque meae tuenda possum, ut mox dicetur, injustum actualem invasorem, cum moderamine praedicto, interficere.

16. Dico: quamvis aliqui id concedant, ego cum alijs p sic pronuntio: licet speculativè hæc fieri possit, probabile appareat, tamen in praxi nullo modo sunt accipienda.

o Bannes l. c. probabileque putat Pet. Navar. l. 2. c. 3. nu. 361. & 375. Dicastill. max citandus, & quod ad accusatorem, Sanc. in Decal. l. 2. c. 39. nu. 7. lege item Laym. l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 1. p. Setus l. 5. qu. 1. art. 8. Less. l. 2. c. 9. dub. 8. n. 46. Diana p. 3. tr. 5. resol. 97. & p. 5. tr. 4. resol. 6. 7. & 10. Bonac. l. c. n. 7.

Ratio est, tum quia quando aggressio est modo explicato remota, numquam moraliter deerit alius modus defensionis, tum quia facile sic perturbabitur

habuit Resp. dum aperitur ostium ad plura homicidia occultè committenda. Scio, has similesque nostras rationes non placere Dicastillo q apud Dianam, sed immerito.

q Dicastill. li. 2. de just. tr. 1. disp. 20. dub. 9. & apud Dian. p. 8. tr. 7. resol. 43. vide etiam resol. 52.

An ad recuperandum honorem liceat occidere?

17. Inquires quintò, an finita aggresione liceat, injustum aggressorem persequi, ad meum honorem reficiendum? Respondeo, id pertinere ad ea, quæ mox §. 3. à num. 2. sunt explicanda.

§. II.

De Homicidio ob defensionem bonorum.

Licere occidere volentem mea bona alicujus momenti injustè occupare, si aliter ea defendere nequeam, certum est, tum jure naturæ, tum civili, quia secus, si improbis daretur occasio bonos & innocentes spoliandi. Quo jure fruuntur etiam Clerici Religiosi que, sine periculo irregularitatis, cum nulla ratio, nec ullum jus eos condemnet: dixi (injustè) nam extremè indigens v. g. cum habeat jus ad bona, quæ sibi opus sunt ad vitam, occidi, si ea occupet, non potest. &

x Sotus. Less. l. c. alijq, Silvester. Cager. Nav. Val. Sotus, Diol. Laym. alijq.

apud Dicastillum li. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 5. & l. furem ff. ad legem Corneliam de sicarijs & l. 4. ff. ad legem Aquil. interfecisti. de homic. & Mol. t. 3. tr. 3. disp. 16. n. 8.

2. Verum tres apparent nodi, qui sint explicandi. Primus, eccujus momenti hæc bona esse oporteat? Respondeo: certum est, pro re minima occidere furem non licere: non enim christianæ charitatis est, pro uno vel altero aureo vitam proximi posthaberi. Docent ergo Sotus & alijque, debere esse bona magni momenti: Bonacina, & magni valoris; Molina, & non satis esse valorem trium, quatuor, vel quinque ducatorum: Dicastillus, & longissime majorem quantitatem requiri, quàm ea, quæ in furto est sufficiens ad mortale. Annotationes ad Aretinum b de maleficijs monent, non debere esse minoris valoris, quam duorum aureorum. Sed profecto censeo, debere ex circumstantijs id expendi: unus enim vel alter aureus erit magni momenti pro eo inope, cujus integrum patrimonium in illo aureo residet. Contra, decena vel viginti erunt exigui ponderis, pro Rege vel valde divite. In summa, res, propter cujus defensionem est quis interficiendus, debet esse magni momenti, vel ex se, vel in sui æstimatione, vel ex aliquo damno consequente &c.

u Sotus. l. 5. q. 1. art. 8. x Bonac. t. disp. 2. de rest. in part. q. ult. sec. 1. p. 10. n. 1. & Mol. t. 4. tr. 3. disp. 16. n. 6. a Dicastill. li. 2. de just. tr. 2. d. 10. dub. 5. n. 50. b apud Dianam p. 5. tr. 4. res. 18.

M 3

Illud

Illud Molinæ e contra Rebelli ali-
osque non reprobō; licet res est unius
aurei vel minoris valoris, si illā quis
resistente domino vel custode, vellet
auferre, seu ejus possessionem occupa-
re, posse interfici, si aliter repelli ne-
queat, quia non injustus solum, ve-
rum etiam contumeliosus graviter est
(ut supponi omnino debet) contra
presentem dominum is, qui sic tentat
alienum arripere; addit Lessius, d
etiam si deinde recuperare per judi-
cem posset. Hinc decerne, peccavisse
vinæ magnæ custodem nudiustertius,
qui accedentem de die homunculum
ex plebe, ad vuas non multas, ut sit,
suffurandas, clamoribus primò, mox
exploso in vacuum sclopo exterruit,
denique nolentem desistere, ejusdem
sclopi vi, emissio plumbo, interfecit;
& ratio, quod peccaverit, est, quia res
furripienda erat modica, & contume-
lia, quæ sic custodi inferebatur, fere
nulla.

c Mol. ibi. num. 7. d Less. li. 2. c. 9.
dub. 11. num. 69. ex Covarru.

5. Secundus nodus: si re jam abla-
ta fur fugiat, licetne illum persequi &
occidere, nisi rem dimittat? Respon-
deo, esse distinguendum. Id enim vel
sit in continenti, hoc est, in ipso actu
vel sine fugæ, quando nondum mo-
raliter censetur res esse sublata, sed
auferri; & tunc furem occidere tibi
conceditur: e multo magis, si illum
clamando admonuisti, ut nisi rem di-
mitteret, sclopum v. g. in ipsum ex-
ploderes. Vel id sit ex intervallo, post-
quam scilicet fur rem ablatam pacifice
domi suæ habet, & tunc non potes

furem occidere, quia esset mera vi-
dicta.

e Silv. v. Bellum 2. n. 3. & num. 10.
Less. ib. n. 74. Sanc. l. 2. de Matr. d. 22.
num. 17.

6. Fateor tamen, esse probabile,
cum Vasquez, f alijque, si non est
spes aliter recuperandi, vel esset timor
recuperandi cum magna difficultate,
posse te tentare, rem tuam si ve immo-
bilem, si ve mobilem (si extat ff in
individuo) resumere, quod si fur con-
tra renitatur, indebitamque suam pos-
sessionem custodire contendat, posse
occidi, quia tunc injuste te fur impe-
dit, & moraliter seu æquivalenter te
aggreditur, & consequenter infert vim,
quam vi repellere fas erit tibi.

f Vasq. c. 5. de rest. §. 1. d. 4. num.
43. aliq. apud Dian. p. 8. tr. 7. resol. 47.
Less. & Reginal. apud Bon. l. c. n. 4. ff
cur id ponatur vide mox n. 5.

7. Tertius nodus. Nolente, seu re-
pugnante invaso, possumne licite ejus
res defendere, morte invadentis? Re-
spondeo, si de vita defendenda agere-
tur, possem, quia nemo est dominus
vitæ suæ: quare invasus non potest ce-
dere juri vitæ suæ defendendi. At
deberemne?

Respondeo: cum repugnantia hæc
invasi sit, ac si nulla esset, ideo idem
hic dicendum, quod diximus §. pri-
mo, num. 10. ubi nulla mentio est re-
pugnantiae. Illud noto, si invasus ju-
sta de causa suæ vitæ juri cederet, ut
ob virtutis actum, modo dicto §. 1. n.
6. tunc quamvis licite possem, ipsum
invasum defendere, tamen non tenerer;
quia licet & mihi ex eodem virtutis
actu defensionem omittere.

8. Veram

3. Verum cum nuncagatur de defendendis bonis externis, honore, fama, &c. dico, non posse, quia invadens nullam vim tunc infert in vaso, qui jam valide cedit juri suo, & consequenter cessat ratio, cur ego occidere possim illum, qui eum aggreditur. Excipe, g. nisi res in vaso ad me pertineant, ut si bona ablata essent mihi debita: tunc enim mihi in vaso vis inferretur. Sic enim maritus potest occidere juvenem, vim inferentem uxori, quomodocumque consentienti, quando illum aliter avertere non potest; nam pudicitia uxoris pertinet ad honorem mariti.

§. Less. l. c. du. 13. n. 88.

§. III.

De homicidio ob defensionem honoris & pudicitie, ubi de duello.

1. **Q**uod modo statuimus de defensione bonorum temporalium, extendi ad defensionem honoris & pudicitie, palam est; siquidem hæc æstimabiliora, quàm illa sunt bona.

h. Salon. 2. 2. q. 64. art. 7. Controv. 2. conclus. 1. Tole. l. 3. c. 6. alijs. apud Dian. p. 8. tr. 7. resol. 48. fine, quibus ad de Val. Mol. Navar. apud Dicast. l. c. n. 64. & 66.

Honestus ergo vir, ne alapa v. g. percutiatur, honestaque mulier, ne impudicam maculam patiat, occidere, etiam sine timore l. irregularitatis, invasores possunt, quando aliter consulere sibi nequeunt. Addit Bonacina, in posse invasum condonare vi-

tam invasori, patiendone violationem sui, quando non est periculum consensu: nam teste S. Lucia, non coquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Hæc ille. Sed quia difficile est, non adesse in tanta occasione periculum consensus, nemini ego ejusmodi condonationem indulgerem. Vide mox n. 7.

1. Caset. 2. 2. q. 64. ar. 6. Silvest. v. Homicidium 1. qu. 5. & passim. 1. Suarez. Bonac. Coninch. & passim apud Dianam p. 2. tr. 15. res. 16. & patet ex Clement. si furiosus, de hom. in Bonac. 2. d. 2. de rest. in part. quest. ult. sec. 1. p. 10. n. 12.

2. Sed quid, si fueris jam alapa v. g. percussus, potesne ad refarciendam contumeliam repercutere, quantum satis erit pro tuo honore? Respondeo, statim & incontinenti, etiam si qui percussit, aufugiat, & tu illum insequare ad repercutiendum, non ut vindictam sumas, sed ut recuperes honorem, quem veluti secum actu fert aufugiens, speculative probabile n. est, posse; ex intervallo, nullo modo. Ratio est, quia hic esset vindictam sumere, ibi aggressionem moraliter adhuc existentem vi repellere.

n. Navar. in summa, cap. 15. num. 4. Victoria, de jure belli n. 5. Petrus Navar. l. 2. c. 3. n. 383. Henriquez l. 14. de Irregul. c. 3. n. 10.

3. Dixi (speculative) nam propter non absimiles rationes dictas §. 1. nu. 16. in praxi id recipiendum non iudico, quamvis sciam, ab Hurtado p. cum alijs id, etiam in praxi, & sine limitatione doceri. & Diana q. quidē ait, idem pios & doctissimos viros docuisse.

p. Caspar

p *Gasspar Hurtadus alijq. apud Dianam p. 8. tr. 7. resol. 48.*

q *Diana p. 2. tr. 15. ref. 15.*

4. Obijcies : possum ex §. 2. nu. 6 cum Valqu. rem meam resumere à domo furis, si ipse renitatur, etiam post dies, ergo & honorem. Respondeo, nego consequentiam; nam ibi non antea dictum est (si res tua extet in individuo) at tuus honor in casu, de quo disputamus, cum ablati jam fuerit, & veluti deperierit, convinceris, alium æquivalentem velle acquirere, media contumelia, vel percussione, quod non esset, vim vi repellere: non ita, quando statim: tunc enim quamvis statim ab alapa v. g. tibi inflata, honor tuus deperierit physicè, non tamen moraliter, & in hominum estimatione; nam propterea id speculativè concessimus.

r *Licet contrarius nobis sit de Lugo t. 1. de just. tr. 1. disp. 10. sec. 10. nu. 189. & 290.*

5. Obijcies rursus, si quamvis speculativè liceret, statim repercutere aggressorem, teneretur hic aggressor pati talem repercussionem, imo etiam mortem: nam cum juste repercutiatur, illam pati obligabitur, alioqui esset bellum justum ex utraque parte: sed quis dicat, percussorem obligari ad patiendam repercussionem, vel mortem? ergo nec licebit repercutere. Respondeo, percussorem non teneri pati ejusmodi repercussionem; nam potest & veniam potest, & dare percussio congruam satisfactionem; quod si faciat, tunc injustè repercutietur, & poterit se defendere. At si nolit id fa-

cere, tunc amittit jus se defendendi, si cuti fur non tenetur permitttere, se occidi, vel percuti, tenetur tamen reddere domino rem sublatam; qua redita, si dominus veller adhuc illum percutere, poterit fur jure defensionis uti.

s *Petr. Nav. l. 2. c. 3. num. 380. & 388.*

6. Denique habe duo. Primò, si verbo contra te injuste contortam injuriam repellas, dicendo (mentiris) te non peccare, probabiliter etiam practicè, puto cum Soto; u quia tunc vindictam non sumis, sed, cum non possis alio modo, injuriam injustè allatam avertis. At vero afficientem te quibuscunque atrocibus contumelijs occidere non potes; x quia aliter honorem tuum defendere potes, quando solum agitur de contumelijs.

u *Sotus l. 5. q. 9. art. 3. in corp. ff. Henric. l. 14. de Irregul. c. 2. num. 10. vide Dianam p. 6. tr. 6. ref. 16. x Azor. & Lessius apud Bicastrum lib. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 6. nu. 78. quid quid alij dicant, apud eundem n. 76.*

7. Secundò: puella vel juvenis, quando sollicitatur, tangitur, vel osculum jam accepit per vim ab aliquo, & posset licitè, imo cum laude, non solum verbis asperioribus, verum etiam pugnis, alapa, imo & furcæ illum statim non graviter repercutere; id enim non esset, vindictam sumere, sed puritatem animi & constantem dissensum ostendere, & quamvis ejusmodi repercussio sit post susceptum v. g. osculum, tamen est etiam defensio pudicitia; nisi enim sic a-

CRISTE

riter hominem illum repellas, facile redibit, nec facile discedet, nec facile quis credet, te consensum non præbuisse.

2. De Lugot. 1. de iust. d. 10. sec. 10. num. 169.

De Duello.

8. Restat illa difficultas: si occidere aliquem possum ad meum honorem defendendum, possumne propter eundem honorem duellum acceptare? antequam id decernam nonnulla sunt de duello præmittenda.

Duellum *a* est singulare & quidem grave, atque ex privatis causis certamen inter duos, vel plures, ex condito, designato tempore & loco. In qua descriptione illud (&) copulativè *b* se habere mihi videtur, ita ut si condicatur locus duntaxat, vel duntaxat tempus, non sit duellum, prout sumitur in prohibitione Pontificum mox afferenda, quæ cum sit odiosa, stricte est *c* interpretanda pro rigoro duello.

a Sanch. in summ. li. 2. c. 39. Clavis leg. Pal. Fili. Bonac. aliq. citati à Bas-
jeo 7. Duellum. *b* Bonac. citatus. &
exceptus à Diana p. 5. tr. 18. res. 59. c.
Hurtadus apud Dianam p. 5. tr. 3. res.
9. §. Notandum est.

9. Dixi primò (grave) pugna enim, quæ sit sine armis aptis ad interficiendum, vel vulnerandum, v. g. virga, levi baculo, pugnis, avulsione capillorum &c. non est duellum.

10. Dixi secundò (ex privatis causis) in bello enim iusto, contra communes hostes, cum iisdem suscipere

& condicere duellum ad reddendum milites animosiores, vel ad hostes terrendos, vel ad finienda propter bonum publicum bella, ex principis autoritate, sine dubio licet. *d*

d lege Reginaldum to. 2. li. 21. c. 7. nu. 75. & Basseum l. c. n. 7.

11. Dixi tertio (ex condito) quare, si dum duo rixantur, alter dicat, *exere gladium*; si dum sunt in Ecclesia, navi, Aula Principis, domi, alter ob reverentiam vel periculum loci, dicat, *exeamus*, eodemque impetu exeunt, & pugnant: si in loco aliquo rixam incipiant & eodem tempore atque calore in ipso impetu exeunt ad alium locum, ibidemque evaginati gladijs pugnam prosequuntur: si duobus contententibus pugno vel verbis, alter vel uterque domum petat, armæque capiens redeat & pugnent, certum mihi videtur *a* non hæc duella esse, de quibus loquimur, quia in his non adest conditio determinati loci, imo nec temporis. Idem puto, contra Bonacinam, *f* si quis dicat, *tecum pugnabo prima vice*, qua per urbem obvius tibi fuero. Quia tota urbs non est locus determinatus, & prima vice, non est tempus certum.

c lege Dianam alios referentē p. 2. tr. 16. res. 53. & p. 3. tr. 6. res. 1. f. Mancinus apud Dianam p. 5. tr. 15. res. 53.

12. At, si dum sunt in Ecclesia, navi, aula, &c. non ob reverentiam vel periculum, sed ut possint liberius pugnare vacare, exeant, vel alter dicat ob eundem finem, *exeamus*: si duobus contententibus, alter condicens locum dicat, *hic expecta, donec veniam*: sumensque domi arma redeat, vel dicat,

N

hic

hic expecto, donec cum armis tu huc rede-
as: si quis dicat inimico manenti do-
mi, ex, hic in via expecto: si quis ab-
solutè dicat, invito te ad pugnam, quo-
cunque in loco mihi occurreris, dubium
videtur, an sint provocaciones ad du-
ellum, de quo agimus: esse videtur
nonnullis, g quia licet sub aliqua in-
determinatione, condicitur tamen lo-
cus & tempus. Verum cum ex dictis
prohibitio hæc sit odiosa, nonnulli
consent, non esse: tum quia in aliqui-
bus ex his non indicitur tempus vel
locus determinatè: tum quia videtur
ex circumstantijs, esse solum in his in-
vitatio ad pugnandum, & valde per-
accidens ad pugnandum in tali vel ta-
li loco, seu tempore: tum præcipue
quia quando conventio & pugna fi-
unt in illo calore, non sunt duæ, sed
una moraliter actio; quare conventio
tunc non est dicenda duellum, sed pu-
gna exorta ex rixa, cum in huiusmodi
actionibus, principium potius atten-
datur, quam finis.

g apud eundem l. c. h apud eundem
l. c. i lege eundem p. 6. tr. 6. ref. 21.

13. Hoc igitur duellum, etiam pri-
vatum, est prohibitum l sub pana
excommunicationis latæ, Pontifici
summo reservatè: (per bullam cru-
ciata poterit semel in vita, & semel in
morte absolvi; ut item quando deli-
ctum est occultum, semper per Epi-
scopum: quid per Privilegia mendi-
cantium, m alibi universaliter vidi-
mus) & sub alijs pœnis, præsertim sub
pœna privationis Ecclesiasticæ sepul-
turæ.

l Ordo huius prohibitionis hic est, Ritus
IV, confirmans constitutiones Iulij II.

Leonis X. Clementis VII. & Concilij Trid.
sess. 25. cap. 19. de ref. prohibent Duel-
la solennia. Sequitur Greg. XIII. qui
prohibet sub excommunicatione reserva-
ta, alijsque pœnis duella, etiam privata,
eorumque cooperationem. Denique Ele-
mens VIII. prædicta confirmat, additque
aliqua magis explicita sub eadem excom-
municatione alijsque pœnis. m in Meth.
Confess. li. 3. c. 7. §. 4. videatur Dia-
stillus li. 2. de iustitia. dec. 10. dub. 15.
nu. 238. a in nostra Methodo Confessio-
nis, lib. 2. c. 10. §. 3. n. 57.

Si moriatur in ipso actuali confi-
ctu; & (ut ego interpretor) si sine sa-
cramentali confessione: nam cum in-
tercedit tempus à vulnere ad confes-
sionem, non dicitur is mori in ipso
conflictu. Nec obstat Rituale Pauli V.
dum sic habet in Rubrica præfixa or-
dinationi de exequijs: morientibus in
duello deneganda est sepultura Eccle-
siastica, etiam si signa pœnitentiæ de-
derint. Non obstat, inquam, quia mi-
nus est, dare pœnitentiæ signa, quam
sacramentaliter confiteri; & cum in
articulo mortis quilibet Sacerdos ha-
beat potestatem absolvendi à qualibet
excommunicatione, modo alias ex-
plicato, prædictus 4 sic absolutus non
decedet cum excommunicatione, &c.
Ij nihilominus, qui in dicto conflictu
sine his signis morientem sepeliunt,
graviter quidem peccant, sed non in-
currunt excommunicationem ul-
lam.

n Hurtadus apud Dianam p. 5. tr. 3.
ref. 99. o Baunius & Castropal. apud
eundem c. 7. tr. 11. ref. 44.

Nec solum committentes duellum
inci-

incidunt in excommunicationem, acceptent, sed deinde propter aliquam verum etiam instigantes, consilium, rationem, altero v. g. non comparente, pugna non committatur, dubitatur, an dictam excommunicationem incurrant? Affirmat Filiucius, *f. negat Mendoza, r. Filiucio favet stylus curiae*, quæ eos pro excommunicatis habet. Mendoza favent verba Gregorij, qui cum excommunicat principales, addit, *si pugnam commiserint*. Sed Filiucij sententia tenenda est, non quidem propter stylum curiæ, qui plerumque est pro foro externo, sed quia esto, per Gregorium ita res se habeat, tamen Clemens §. 7. excommunicare videtur mere provocantes: dixerat enim §. 6. fine, de instigantibus, *etiam si pugna aliqua non secuta fuerit*; quæ clausula videtur etiam intelligenda, seu supplenda in §. 7. de provocantibus.

p. Hurtad. apud eundem Dianam p. 5. tr. 14. ref. 101.

14. Contra, quia solum ratum habentes sive ipsa duellum, sive provocationem ad illud, nomine suo facta, non sunt in dicta constitutione, ideo non incurrunt q. in excommunicationem. Dubium solum est de duobus: primo, an spectatores? Respondet, in bulla Gregorij incurrunt *si pugna aliqua non secuta fuerit*; quæ clausula videtur etiam intelligenda, seu supplenda in §. 7. de provocantibus. Certè prohibitio tam exaggerata Clementis, & præsertim illa verba ejusdem dicti §. 6. (& his similia) manifestè ostendunt, solam provocationem, etiam non secuta pugna, imo etiam non secuta acceptatione, sub excommunicatione reservata prohiberi. Hæc enim verba (& similia) non cadunt solum in instigantes ad duellum, ut aliquis putat, sed in principales etiam; id enim videtur ostendere modus loquendi tam universalis Clementis. Et sane mirum mihi esset, hominem mere instigantem ad duellum, vel provocationem scribentem incur-rere in excommunicationem reservatam, non secuta pugna, ut patet ex ipsa Bulla Clementis, ipsum vero principalem, revocantem non incur-rere.

q. Florenus, de duello, apud summam Dianam, verbo, Duellum, num. 10. r. Bonac. apud Dianam p. 5. tract. 14. ref. 100.

15. Secundò dubium est de ipsis principalibus, si enim provocent, vel

N 2

f. Filiuc.

f. Fillius. t. 2. tr. 29. cap. 8. nu. 170. Escobar tr. 1. exam. 7. nu. 64. c. 2. Huradus de Mendoza 22. d. 170. sec. 2. §. 190. etiam in terminis Bullæ Clementis apud Dian. dicentem p. 5. tr. 14. ref. 102. an hac sententia Mendoza sit probabile, alij iudicent.

16. His jam prælibatis, ad difficultatem propositam revertamur, an viro nobili duellum acceptare liceat, ne vilis habeatur, & consequenter, ne honorem suum amittere cogatur?

Respondeo, nequaquam licere, nisi in casibus inferius ponendis à nu.

17. Ratio est, quia ex una parte fieret contra gravissimas constitutiones Pontificum, imò & contra jus naturale, per quod omnis pugna privata, præfertim exposita periculo cadis proximi, est illicita, nisi ipsum jus naturale permittat, in casibus, ut dico, ponendis inferius. Et in alia parte non desunt alia remedia conservandi honorem in similibus provocationibus, ut si vir honestæ existimationis hoc vel simili modo respondeat provocanti: *equidem tua isthac conditione non indigeo, ad me meaque conservanda: quocumque in loco vel tempore paratus sum hoc gladio illa defendere.*

Sanchez, Becanus, Molina, Lessius, Rodriq. Bannes, Socus, Laym. quos citat sequitur q. Dicastillus li. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 6. & communiter. Estoval. contrarium asserat, inclinetque in gravissimo casu Layman apud Dicastillum l. c. n. 171.

17. Nec tamen desunt casus, in quibus licite acceptabis duellum, & quidam inimicum inermem aggressus est,

gladioque stricto, sic est interminatus: *tecum pugnare volo in eo condito loco, nisi acceptes, hic te confodiam.* Sane is licite sine periculo excommunicationis duellum acceptavit. Alter non dissimili modo, domum de nocte cuiusdam divitis ingressus, sic locutus est: *Auferam à te hæc pretiosa bona, nisi duellum acceptes.* pari modo licite hic duello consensit, si alia via suas res servare non valuit. Ratio utriusque est, quia ex una parte humana iura non urgent in tanto periculo, & ex alia, hæc est ipsissima defensio vitæ & bonorum contra injustum aggressorem. Imo aliqui à merito idem extendunt ad provocationem. Si quis enim alia caret via, qua suam vitam servet, nisi provocet ad duellum (quem tamen casum fateor esse rarissimum) licite provocabit, quia, in hac suppositione, hæc non est provocatio, sed justa defensio.

x lege Huradum de Mendoza apud Dian. p. 5. t. 15. ref. 27. & ibid. tr. 14. ref. 99. a ibi. quib. adde Dicastil. li. 2. de just. tr. 1. d. 10. d. 15. num. 217. & Thom. Hurad. p. 2. tr. ult. ref. 5.

Qua ratione excusari possint acceptantes duellum, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt, pugnam non secuturam, vide apud b Dianam. Multo magis, si ex condito, cum certa occulta promissione, quod impediendi omnino sint ab omni damno. (semper tamen præciso scandalo, legisque contemptu) etiam si descenderint c ad locum pugne, gladios strinxerint, levesque sine periculo ictus aliquot contorserint.

b Dian.

b *Dian. p. 2. tr. 16. ref. 53. & p. 3. tr. 6. ref. 1.* c *Escobar. tr. 1. exam. 7. cap. 3. n. 66. §. Quis provocato. Bassani V. Duellum, m. 7.*

§. IV.

De homicidio ad malefactores puniendos.

Malefactores vel sunt in sua libertate, nondum à potestate publica comprehensi, vel sunt sub manibus iudicis, v. g. in carcere.

Malefactores nondum comprehensi.

1. Quoad priores, habet quatuor: primò, à nullo privato hi possunt occidi, nisi forte in casibus, quos innuit superius §. 1. num. 15, sine, quia ad privatos non pertinet, aliena peccata punire, potissimum tanto mortis supplicio.

2. Secundò, potest à publica potestate concedi privatis facultas eos occidendi, ut solet fieri contra bannitos seu proscriptos, etiam proposito præmio; etiam seipsos invicem, idque proditoriè, b occidendo; etiam si præter e voluntatem tamen occidentis, Sacramentali Confessione careat occisus: tunc enim ipsi proscripto imputatur confessiois carentia, & quia seors, nullus bannitus posset (cum semper fere ipsis confessio desit) interfici. Sed in his omnibus privati quicumque, ut ministri publici, occidunt. Excipe parentes, filios, conjuges &c. de quibus dictum est superius lib. 5. c. 2. §. 2. num. 16, Illud adverte, cum

hujus facultatis exercitium pertineat ad jurisdictionem contentiosam, posse quidem à te occidi proscriptum in proprio principis proscribentis territorio, non vero in alieno, nisi ex tacito vel rationabiliter præsumpto legitimi principis consensu. Quod si in alieno occidas, non facies solum injuriam principi alieno, verum etiam injustè occides, utpote qui occidas sine legitima facultate. Aliqui, apud Dianam, d bannitum ubicunque occidi posse docent. Ratio potest esse, quia, saltem regulariter, adest prædictus tacitus consensus.

a *Silvestr. Axor. Tolet. alijs. apud Dicast. li. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 1. n. 7. & apud Menoch. de arbitr. li. 1. q. 90. nu. 4.* b *Dicast. l. c. nu. 12. c Contra Sorum, apud eundem Dicastillum ibid. d Diana p. 5. tr. 4. ref. 24.*

Si non sint legitime proscripti, sed solum rei grassatoresque, regulariter non possunt occidi, (ne à satellitibus quidem eos capere volentibus, solum ex eo, quod ipsis resistunt) nec possunt tunc iudices satellitibus facultatem concedere, ut occidant. Ratio est, quia nondum sunt convicti de crimine capitali. Dixi (regulariter) quia positus sex circumstantiis posse, docet e Farinacius, quem, si libet, adi.

e *Farinac. apud Dian. p. 8. tract. 7. §. 44.*

3. Tertiò: quando leges f permittunt marito deprehendenti uxorem in adulterio (idem patri, respectu filia) illam occidere posse, si constaret, tunc dari marito vel patri auctoritatem publicam, non peccaret in ritus, vel pater, quia procederent ut ministri

publici: atqui ex communi Theologorum calculo, id ita non est; nam leges solum propter illum vehementem dolorem animique perturbationem non damnant in foro externo eas occisiones, non vero eos creant ministros suos: ideo semper mortaliter peccabunt, quamvis illas deprehenderit in flagranti crimine: nisi tamen dictus maritus, vel pater occidant per primos motus, qui in tanta passione probabiliter præsumi non raro possunt. Si post sententiam latam à iudice, adultera uxor traderetur occidenda ab ipso marito, tunc sanè ut minister iustitiæ posset illam is sine peccato interficere: verum id non est consulendum, cum proclive sit, ut vir potius in vindictam occidat & in odium, quam in zelum iustitiæ, & ut uxor odio detestetur tantam mariti, qua in vis permissam crudelitatem.

l. Maritus ff. ad legem Iuliam, de adulteriis, & l. gravis eodem. g. c. interfectores 28. q. 2.

4. Quarto. Clericis in majoribus ordinibus constitutis sub mortali, non licet, occidere ejusmodi proscriptos. Imò iidem sine Pontificis facultate neminem tanquam iudices condemnare possunt, vel tanquam ministri iustitiæ, quia illis graviter hoc prohibitum est, & quidem sub irregularitatis poena. Clericis in minoribus solum sub veniali hæc non licere, docet Toletus: ex Soto.

h. c. Cleric. o. sententia: ne clerici, vel Monachi. & ibid. Glossa. lege Dist. lib. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 1. num. 13. contra Riccium, i. Toletus lib. 5. c. 6. n. 84.

Malefactores jam comprehensi.

5. Iam vero quoad posteriores, certum est, auctoritate publica posse & debere malefactores interfici, servato tamen juris ordine, nimirum quod citentur, audiantur, ac factum probetur &c. Debere, inquam; sed non dubito, quin aliquando possit princeps vitam condonare malefactori, jam per sententiam damnato; siquidem raro id efficere, bono publico nequaquam nocet. Quod si noceat, manifestum est, non posse.

6. Affui ego semel in loco, ubi quatuor vel quinque de trabe suspendendi erant, tota quamvis latissima platea plena spectante. Porro unus ex his in blasphemias, homine, nedum Christiano, indignas prorumpere coepit, sub ipsis scalis: & quamvis constricto ore cogeretur ad silentium, vi tamen nisuque corporis incredibili, humi provolutus ad scalas patibuli, ascendere renuebat: imò nec inde sublevari à circumstante satellitio patiebatur: ita factum est, ut ministri post multas horas, quas benigne, sed omnino frustra concesserunt Sacerdotibus, quo hominem ad penitentiam commoverent, laqueo ad ipsas imas scalas contorto, humi prostratum misere suffocarint, si non ore, certe oculis, nutu, animo, & subinde detruncatis verbis blasphemantem. Fateor, id me & frequentissimos ceteros cum summo horrore spectavisse. Inquiro jam, an potuerit princeps (quem fuisse de toto eventu intra illas horas admonitum, fere-

fererat fama) hunc ad mortem compellere? Rursus an poterit iustitiam per aliquot dies vitam illi prorogare? Id cum accidit, puer ego eram Caltanissetta in patria mea, & viros me ætate grandiores (nunc certè memini) afferentes audiui, licuisse principi, illius mortem urgere; eidem parcere vel supplicium differre, non licuisse. Rationem addebant, quia in tanta spectantium frequentia bonum publicum exposcebat, ut criminosis spes hæc non daretur procurandæ condonationis, tam scelestæ arte blasphemiarum, quam facile alij æmulati velle ab hoc unico exemplo potuissent.

Iuris ordo in condemnandis malefactoribus.

7. Superfunt tres graves quæstiones. Prima, certum est, iudicem ordinarium debere iuris ordinem servare, ut inferius l. suo dicitur loco: quid de principe, seu iudice supremo? Respondet. Hic, quia potest dispensare in legibus iuris ordinem præcipientibus, poterit in aliquibus casibus sine illis solemnitatibus (urgente certe causa, ne temere agat) condemnare. Solent tres casus afferri.

1. *infr. li. 9. c. 2. §. 1. m. Dicast. li. 2. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 2. n. 109. afferens Less. Arag. Covar. alios.*

Primo, quando delictum est vere notoriū nam tunc non tenetur citare.

Secundo, quando grave imminet periculum Reip. si statim non fiat puni- tio, ut si adsit timor rebellionis, vel gravis turbationis in civitate, licitè solemnitates illas omittet.

Tertiò. Quando apparet periculum fugæ ejus, qui de re gravi reus, est &c. Sed in his omnibus debet semper princeps esse certus, crimen probari posse. rursus debet summarium formare processum, aptumque defensorem constituere reo, etiam si absens sit: & tunc posset condemnare, imo & occultè laqueo vel veneno interficere, post recepta Sacramenta, præsertim Confessionis.

Iam vero estne in principe, nullum agnoscente superiorem, legitima potestas aliquem occidendi, vel sententiam de alterius morte ferendi, more belli (ut dicitur) sine ullo prorsus, ne summario quidem processu, sed statim & incontinenti? Negat de Lugo. Concedit, esse probabile in aliquo valde urgenti casu Lessius; dat enim, posse Regem sine judiciali strepitu occidere occulte adulterum, qui vim Regina inferret, solusque rex id sciret; quia sic regi expedit, ad regiam infamiam evitandam.

n. de Lugo p. 2. de just. d. 37. sec. 5. n. 52. o. Less. li. 2. c. 29. n. 96. cui favet Fag. præc. 8. dec. c. 20. num. 18. Dicastillus li. 1. de just. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 2. conceditque Bossius apud Dianam p. 10. tr. 15. res. 34.

Innocens probatus nocens an possit condemnari?

8. Secunda quæstio. An possit unquam innocens morte damnari? Respondet: in tribus id casibus quæri solet: & quidem duo parum habent difficultatis: multum habet tertius.

9. Nam primo, qui actu est innocens, sed prudenter timetur, si sup-
per vi-

pervivat, noxius Reip. esset futurus, nulla *p* ratione potest occidi. Nullus enim pro peccato futuro puniendus; cum præsertim possit occurri damno, quod forte timetur, trudendo illum in carcerem, eijciendo in exilium &c.

p *Salon.* 2, 2, q. 64, art. 2, *controv.* 3. *& communiter.*

10. Secundò filius innocens nunquam *q* occidi potest pro peccato patris; multo minus quilibet alius pro alieno peccato, lege S. Tho.

q *S. Th.* 2, 2, q. 108, ar. 4.

Hæc plana sunt. Molesta est autem tertia difficultas, an scilicet iudex vel princeps licitè possit sententiam mortis in eum ferre, quem certo scit esse innocentem, qui tamen, secundum allegata & probata, mortis reus appareret? Ipse iudex v. g. vel princeps occultè Petrum interfecit, sed Paulus propter aliqua indicia vehementia infamatus, convictus tandem secundum legitimas probationes de ea occisione fuit, potestne licitè ipse iudex vel princeps Petrum capite damnare?

q *S. Th.* 2, 2, q. 108, art. 4.

Respondeo; certum *r* mihi est, principem non posse, sed teneri, eum liberare. Ratio est, quia princeps potest sibi dispensare in ea lege, qua iubetur, debere procedi in judicijs secundum allegata & probata. Quod si subesset periculum scandali, quod rei non puniantur, tunc princeps palam, etiam cum juramento (si hoc necessarium iudicabitur ad faciendam fidem) debet pronuntiare, sibi notam esse illius hominis innocentiam. Sed quan-

donam tantum scandalum contra summum supremi principis imperium?

r *DD.* *max citandi.*

12. Punctus ergo difficultatis de inferiore iudice est, qui hæc dispensandi potestate non gaudet. Nonnulli *t* censent, eum pari modo non posse, quia innocentem certo cognitum directè occidere, intrinsecè malum est, Nonnulli *t* docent, posse, quia iura præcipiunt, ut iudex puniat eum, qui secundum allegata & probata mortis esse reus invenitur, obligabitur igitur hic, omnem movere lapidem, quo impediatur huius innocentis interfecionem, præveniendi, ne testes contra illum deponant, vel diligentius eos examinando, aperiendo clam, si potest, ipsi carcerem, ut fugiat, monendo principem de illius innocentia, imò & deponendo iudicis officium, si ex depositione grave damnum non accipiat, &c. Verum si hæc non proficiant, instetque princeps, ut condemnent, poterit condemnare.

f *Less.* li. 2, c. 28, num. 84, *inclinat de Lugo* to. 2, de just. d. 37, sec. 4. *Rosella, Angelus, Petrus Navarr.* Sà *et* *ud* *Dicast.* li. 8, de just. tr. 1, d. 4, d. 5, q. 1, *t* *S. Th.* 2, 2, q. 67, ar. 2, *Th. Sanch.* lib. 2, *conf.* 1, d. 17, *alijque ab ipso, & à dicto de Lugo citati, quibus adde Cajet. Bann. Arag. Salon. Cov. Azor, Val.* aliosque citat. *& exceptos à Dicast.* l. c. à n. 79.

13. Ex his sententijs prior menti meæ adeo certa se offert, ut hæc posterior non sit mihi intrinsecè probabilis: quia tamen eam doctissimi, & præsertim S. Thomas, amplectuntur, probabilis

habilis saltem propter auctoritatem extrinsecam censetur. Ratio nostra est, quia sacratissima jura cum præcipiunt, ut judex puniat secundum allegata & probata, semper intelligunt de judice regulariter, idest, de judice, cui regulariter constare non solet de delicto rei, nisi per allatas probationes; de judice autem innocentiam rei certo cognoscere, qui casus rarissimus est, & pane dixerim metaphysicus, nunquam agunt. Sane etiam leges universaliter damnant eum, qui alienum rapuit, sed non propterea eum damnant, qui per justam compensationem alienum accepit. licet enim hoc non explicant, semper tamen ex jure naturæ esse id exceptum intelligitur, & sexcenta quidem similia in jure reperies.

f. Less. li. 2. c. 29. n. 84. inclinatur de Lugo t. 2. de just. d. 37. sec. 4. Rosella, Angelus, Petrus Navarr. Sa apud Dicast. li. 8. de just. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 1. t. 5. Th. 2. 2. q. 67. art. 2. Th. Sanch. lib. 2. conf. c. 1. d. 17. alijsq. ab ipso, & à dicto de Lugo citati, quibus adde Cajet. Bann. Arag. Salon. Cov. Azor. Val. aliosque sit. & exceptos à Dicast. l. c. à n. 79.

14. Dices, At ita publicum bonum exposcit, ne scilicet juris ordo pervertatur, neve judiciis detur occasio, ut etiam nocentes liberent, prætextu, quod eos innocentes esse cognoscant.

Facilis responsio: juris ordinem non pervertit, qui contra jura non agit: at jam vidisti, nullum jus esse contra certo cognitum innocentem. Præterea majus malum est, semel innocentem interfici, quàm aliquoties

nocentem liberari; illud enim malum irreparabile est, hoc à principe, & à Rep. facile reparari valet, ne multum serpat, nimirum vigilando, ne iudices, nisi vero justitiæ zelo præditi, eligantur. Denique magis faveret publico bono, populos scire, leges nemini unquam aliquem offendendi causas esse, sed innocentem undecumque reperiunt semper incolumem servare, quam scire, eas concedere, imò præcipere, ut, vel semel occidatur directè homo ab eo, qui eum innocentem ac sanctum novit. Directè, inquam; nam non video, quo modo aliqui contendunt, id non esse occidere directè, sed indirectè, quia nimirum (ajunt) iudicis intentio est, servare juris ordinem, non hominem occidere, sicuti potest per accidens occidi innocens ad victoriam consequendam, vel ad se salvandum, eò modo, quo superius etiam nos docuimus: id, inquam, non video; cum enim nullum jus, nec juris ordo adsit contra clare cognitum innocentem, ut modo dixi, id non potest intendi; quod enim non est, intendi non potest; quare clare convincitur, tunc directè re vera hominem occidi: quod secus est invidia &c. ut ex ibidem dictis patet.

u. sup. c. 1. §. 1. nu. 12.

15. Cum agitur de rebus civilibus, vel de pœna modici ponderis, acquiesco, posse & debere judicem inferiorem scientia publica damnare, quem scit scientia privata innocentem, quando illum urget jus, nec (adhibitis remedijs num. 12. dictis) via affulget non condemnandi; quia casus

civis

civiles, utpote frequentiores, turbarent facilius tribunalia. Adde, privatos videri in his cedere suo juri, propter dictum majus Reip. bonum, quæ certe cessio, cum agitur de vita vel mutilatione, nunquam præsumitur. Quando ergo c. pastoralis, de officio judicis delegati, pronuntiat, personam publicam non teneri uti scientia privata, de his civilibus & levibus agit, ut patet ex casu textus, non de vita.

x *Less l. c. num. 84. Coninch. t. 2. de sacr. d. 13. de censuris n. 106. & 110. & d. 34. de matr. n. 9. 8. Dicast. l. c. n. 105.*

16. Quid de ministris? Satelles v. g. potestne licite exequi sententiam contra Petrum, si certo sciat, eum esse nullius culpæ Reum? nam si dubitat, debere sui superioris sententiam exequi, alibi a diximus.

a *l. 1. in dec. cap. 3. §. 7. v. executor sententia. b l. de Lugo t. 2. de just. d. 37. sec. 5. nu. 48. & Dicast. l. c. n. 99.*

Respondeo, in nostra sententia non posse in gravibus, posse in minoribus poenis, propter easdem rationes jam jam dictas. Alij b distinguunt (& quidem probabiliter probabilitate extrinseca, cui conformare se sine peccato posset minister) si innocentia sit soli satelliti nota, potest illam satelles exequi, quia tunc supponitur sententia valida & justa, bonaque fide à judice prolata, cui obedire potest minister subditus. At si notorum sit, sententiam esse injustam, vel intolerabilem errorem continere, vel, ut alij addunt, ex iniquitate judicis clare proficisci, non potest quia tunc esset contra bonum publicum, & contra justitiam, siquidem sententia illa, si in le-

vibus, si in gravibus, non esset solum injusta, sed invalida.

b *l. de Lugo t. 2. de just. d. 37. sec. 5. num. 48. & Dicast. l. c. n. 99.*

17. Petet curiosus: si judex ecclesiasticus ex Confessione Sacramentali sciret, v. g. Petri innocentiam, probationes autem legitimæ essent contra ipsum, poteritne & tenebitur illum condemnare?

Respondeo, posse c & debere (supponimus autem potestatem in tali judice &c.) si agatur de levioribus, si de gravioribus delictis, vel causis. Ratio est, quia Confessarius in confessione tenetur credere penitenti; at extra ipsam potest & debet fidem habere potius pluribus testibus & probationibus, quam uni ipsi penitenti.

c *idem de Lugo ib. nu. 47.*

Malefactor omnino occultus an possit condemnari?

18. Tertia denique quaestio est, An vice versa, si princeps novit privata scientia, reum esse dignum morte, sed publice probatur, is esse innocens, an, inquam, possit eum princeps morte damnare? Princeps, inquam; nam judicem inferiorem nullo modo posse, certum ex dictis est.

Respondeo, regulariter non d posse; si enim nemo, ut dicitur suo loco, potest proximum diffamare de peccato occulto, quanto magis non poterit eundem occidere? Et ratio ulterior est, quia princeps jurisdictionem habet fori externi, ad quod non pertinent ea occulta, quæ probatione externa carent. Adde, e esse de jure natura,

re, ut Reus audiatur in sui defensionem: id quod non potest fieri, nisi per probationes externas, quas ipse velit adducere.

d. *Dicast. l. 2. de just. tr. 1. d. 4. du. 5. num. 2. cum Arag. Petr. Navar. & alijs, e ut probat Clav. reg. li. 12. c. 8. n. 20. ex Clementina Patronalis, de sententia & re judicata. & c. qualiter 2. de accus.*

Dixi (regulariter) ut significarem, posse, quando instat magnum aliquod Reip. vel alterius damnum. sed tunc res reducitur ad defensionem, cum moderamine inculpatae tutelae. Relege modo dicta n. 7.

Dices, potest princeps, imo quilibet iudex cogere debitorem ad solvendum creditori, si certo constet de debito, quamvis non possit in iudicio probari: ergo & potest similem certum malefactorem occidere.

Respondeo, negando consequentiam, disparitas enim est manifesta. siquidem in solutione debiti certi iudex operatur ad compensandum, non ad puniendum, ad compensationem autem faciendam, sicuti occulte potest amicus adjuvare creditorem, ita poterit & iudex, saltem ut amicus: at ad puniendum requiritur jurisdictio, quae non habetur in occultis, ut dictum est

§. V.

De homicidio ex bello justo.

DE hoc, ne cramben delicato lectori recoctam apponamus, sufficiant ea, quae attulimus lib. 1. in decal. §. 4. n. 29. & n. 36. & rursus §. 7. V. bellum.

CAPVT SECVNDVM.

De homicidio simpliciter.

§. I.

Occisio sui directa.

1. **N**emini a unquam licere (nisi ex clarissimo Dei instinctu sed quando is?) seipsum directe occidere, res est manifesta nimis. Qui autem se occidit, qua ratione sit ab Ecclesiastica sepultura arcendus, dixi superius. b Solum ergo hic sunt tria argumenta solvenda; ex quibus quaedam ad praxim conducentia utiliter explicabuntur.

a l. s. Aug. li. 1. de Civ. à c. 17. quos Circumcelliones, seu Circuitoires appellat & D. Thom. 2. 2. q. 64. ar. 5. Less. lib. 2. c. 9. dub. 6. & passim Auctores. b sup. li. 1. c. 3. §. 9. v. sepeliri in loco sacro. adde Layman. lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 1. n. 8. Fagund. in 5. Decal. prac. c. 11. n. 3.

2. Primum argumentum. Possum, ut lib. 5. c. 1. §. 3. n. 33. dictum est, licite mihi desiderare mortem ob bonum finem, v. g. ut vitae hujus arumnas effugiam: cur ergo non possum eandem mihi ob finem bonum inferre? Respondeo: quia si mors desideretur, ut debito modo sequatur, nihil mali continet: at si illam quis sibi inferat, cum debitum modum excedat, multum continet mali, siquidem tunc usurpat potestatem in vitam, quam nullus habet, praeter Deum. Quare sicuti possum cupere, ut propter bonum Reip. malefactores morte plectantur,

O 2

sed non

sed non possum ego autoritate publica carens eam illis inferre; ita in casu nostro, Sic etiam potest licite cederari pollutio, ut in somnis v. g. eveniat, ob bonum sanitatis finem, sed procurari licite nunquam potest.

c. ut dicetur lib. 10. c. 5. §. 2. n. 2.

3. Argumentum secundum. Licet jejunijs & carnis afflictationibus me macerare, etiam si mea vita citius sit mihi finienda: sed id est directe mortem mihi non solum velle, verum etiam inferre: ergo saltem aliquando licet, directe seipsum interficere. Respondet, Nego, licere, te sic macerare, ex intentione citius moriendi, quia id, ex certissima sententia, esset directe se sensim occidere. At se ijs afflictationibus moderate afficere, ex intentione placendi Deo, licebit profecto, quamvis deinde per accidens secutura sit velocior mors; id enim non est, nisi indirecte, mortis sibi causam esse, quod in multis casibus licere, mox ostendam. Hinc ex omnium suffragijs non tenetur quis uti, nisi ordinarijs, per se ordinatis ad vitam conservandam, non vero extraordinarijs & delicatis: ne etiam nec obligatur sumere extraordinaria & magnis impensis conquistata medicamenta, cum satis sit, medicinis uti communibus. Imo colligo ex doctoribus mox citandis, nec me obligari, ipsos eosdem ordinarios cibos assumere, si quando valde laborem in ijs assumendis, quia cum tanto labore nequaquam propria charitas obstringit. Ita etiam, tametsi possit quis ad vitam servandam vesci carnibus hominis jam occisi (quidquid aliqui refragatur e) quia non apparet, unde in

tanta necessitate id sit prohibitum, & re ipsa illis ad multa mendicamenta utuntur medici, tamen non obligatur, quia non tenetur, tam extraordinario cibo, & tam repugnanti ipsi naturæ vitam producere.

d. Tol. li. de septem pecc. mortal. c. 60. Cajet. 2. 2. qu. 148. ar. 2. ad 2. Navarr. in summa c. 23. n. 122. c. Val. t. 3. d. 9. q. 3. p. 1. Azor. p. 1. lib. 7. c. 33. qu. 4.

4. Dixi autem (moderate) si quis enim contra regulas prudentiæ indiscrète supra suas vires sese cruciaret, unde notabiliter sibi vitam breviorē redderet, peccati homicidij reus esset: quia sicuti alium, v. g. infantem, non potes occidere, ob bonum finem citius eum mittendi ad gloriam, sic non te ipsum.

Neque opponas Carthusianos, vel in ipso periculo s. mortis laudabiliter, sive ex voto, sive ex pia consuetudine, à carnibus abstinentes: ne hos, inquam, opponas: nam pari modo affirmo, q. eos debere in periculo mortis carnes comedere, si alius aptus eis abest, ut si essent in deserto, ubi non nisi carnes haberi ex venatione possint. Verum quia regulariter alij sunt cibi, vel ex vitellis ovorum recentium, vel ex delicatis piscibus, vel ex similibus confecti, qui carnibus exquirant, ideo regulariter cum laude, tum in vita, tum in mortis articulo, carnes ob mortificationis amore à mensa repellunt. Scio, quosdam probabiliter sentire, etiam si nulli alij sint cibi, atque adeo in necessitate extrema, posse, imo & teneri suum votum servare, nā si sit mera regula, ut alij

alij l' autumant, certum esse, non teneri, à carnibus abstinendo custodire: quia sæpe licitum est, ob justam causam, (ut esset hic ob conservandam religiosam disciplinam, publicumque bonum ac fervorem suæ religionis) non conservare vitam, quod non est occidere se (ajunt) directè, sed indirectè; verum prior sententia mihi magis sedet.

f. *Fag. li. 4. in dec. c. 11. n. 19. & 2. cit. Sayrum alioq. Axor. p. 2. c. 3. qu. 13. & 14. g. Th. Sanc. in cons. lib. 5. t. 1. dub. 34. h. Io. Sanc. d. 3. nu. 7. Gerson. tr. de temperantia Carthusianorum. i. esse votum. sentit Less. lib. 4. c. 3. d. 2. num. 1. esse regulam putat Gerson l. c. & Th. Sanc. l. c. n. 2.*

5. Argumentum tertium. Iuste damnatus ad mortem potest in se exequi sententiam, potest v. g. sumere venenum, se vulnerare, sibi venam aperire, inijcere se in ignem, &c. Ergo licet aliquando, se directè interficere.

Respondeo, distinguendo antecedens: damnatus, si ea ipsi legitime præcipiuntur, concedo antecedens; nam sic constituitur *m* minister publicus suæ necis: ad quod quamvis iudex non possit reum cogere (nimis enim crudele est, hominem sui ipsius esse carnificem) tamen accedente consensu ipsius damnati, non est, unde non possit; quidquid aliqui *u* dicant: neque enim tunc damnatus punit seipsum tamquam iudex, quod certe non potest, quia punitio, cum sit actus justitiæ vindicativæ, debet esse ad alterum, sed punit se, ut constitutus minister iudicis punientis, quod est longe di-

versum, quodque fieri sane potest & solet: ut cum ad præceptum iudicis vel Confessarij se quis spoliat bonis, se verberat, se in exilium confert, quod propriè est exequi punitionem, non vero propriè punire. At si ea non præcipiuntur, nego antecedens: non enim tunc licet damnato, exequi per se ipsum suæ sententiam mortis, faciendo, quæ directè mortem afferunt, quia cum non sit institutus minister publicus, se occidendi potestatem non habet.

m *Victoria, Arag. Cord. quib. favet Less. li. 2. c. 9. d. 6. n. 25. apud de Lugo t. 1. de just. d. 10. sec. 1. nu. 11. n. de Lugo l. c. n. 12.*

Hinc licitè ad locum mortis se confert, scalasque patibuli ascendit, quia ad hæc præcipitur saltem implicite à ministris: at illicitè à scalis se deijcit, quia ad hoc non præcipitur, cum regulariter à carnifice deijci soleat.

Pari modo licitè venenum, propinante ministro, aperto ore sumit, deglutitque; cibos non assumit, quando est damnatus, ut fame pereat, collum ad ictum securis extendit, quia ad hæc facienda, saltem implicite, ut dictum est, regulariter præcipitur. Contra, venenum ex se, vel ante tempus, quo propinatur, assumere, sese propria manu vulnerare, venam sibi aperire, regulariter nequit, quia regulariter hæc non præcipiuntur: & ex alia parte sunt actiones per se mortem afferentes. Laqueum collo sibi circumligare, ideo permitto, quia est actio satis remota ad mortem; idemque decernito de similibus.

§. II.

Indirecta sui occiso.

1. **T**unc se quis indirectè dicitur occidere, cum aliquid ponit, vel omittit, quo posito, vel omisso, mors aliundè consequitur. v. g. tabulam in naufragio tradis amico, vel occupandam relinquis, quo fit, ut ab undis ipse absorbearis, & pereas. Certum autem est, aliquando licere, hanc indirectam mortem sibi causare. Sed difficile est discernere, quando nam id liceat, ejusque rationem asserere.

2. Sit ergo hæc regula. Quoties adest causa justa, certè gravis, aliquid agendi, vel omittendi, quamvis ex illo per accidens sequatur mors, si tamen ego eam mortem non intendam, sed intendam dumtaxat finem bonum, toties licitè me gero; esto, mors mihi, imò & alteri consequatur. Quoties vero ejusmodi justa causa non adest, vel mors per se sequitur, toties me gero illicitè. Ratio regulæ atque adeo doctrinæ est, quia non semper obligamur ad cavenda ea, quæ per accidens eveniunt; & ex alia parte causa justa nos urgere potest ad aliquid faciendum vel omittendum, quamvis ad illud, per accidens, malum aliquod consequatur.

3. Video regulam, sed quæ mihi non omnino satisfaciatur: adhuc enim inquiri, quando nam ita esse vel non esse dijudicem? cum autem id non possit alio modo decerni, nisi per prudentem virum, omnibus circumspicientis, præsertim gravitate causæ, &

conjunctio vicina vel remota actionis, vel omissionis cum morte, ideo alia major explicatio addi non potest, nisi aliquorum casuum peculiarium mentio, in quibus Doctores a hanc indirectam cooperationem ad propriam mortem agnoscunt, & tamen eam concedunt: nam ex illis difficile negotium non erit, similia decernere.

a l. Val. ro. 3. d. 5. qu. 8 p. 2. ad 4. Less. lib. 2. c. 1. dub. 6. aliosque non citandos.

4. Primo b igitur potest quis ad oppidum juste evertendum, injicere ignem in pulverem tormentarium; potest stationem non deferere; potest scalas ad mania oppidi admotas primus ascendere, &c. quamvis prævideat, se sic esse interimendum, quo pacto Eleazarus sub elephanto oppressus fuit cum laude, & Samson sub testamento Philisthæorum. Ratio est, quia justa causa boni publici, idest, victoriæ, hæc actiones ex se non malas merito concedit.

b Dicastil. l. mox cit.

5. Secundò, quando quis à Tyranno injustè morti damnatur, potest, & quidem probabiliter per aliquos (nam in nostra sententia, legatur. cap. primum §. 1. num. 5.) se alius offerre interficiendum, ut vitam damnato amico servet. Dicunt (injustè) nam si justè damnetur, non potest, quia sic judicem volentem non nisi justè reum occidere, induceres ad te occidendum injustè.

6. Tertiò, justè capite plectendus, carcerique inclusus potest, ob honestatem justitiæ vel obedientiæ non fugere, & quamvis ei via pateat ad fugiendum & justè

& iuste damnatus, ut fame pereat, potest oblatum cibum respuere. Imo malefactoribus licet, se iudici offerre interficiendos. Quod si prædicti iniuste fuerint damnati, nisi aliud motivum adfit (ut affuit in sanctis Martyribus motivum fidei, & Religionis) tenentur fugere & comedere, &c. quia tunc iusta causa non adest vitam prodigendi. An, si iuste, si iuste in carceri mancipatus, obligetur servare iuramentum de redeundo in carcerem, diximus lib. 3. c. 3. §. 41 n. 29.

6. Quartò: pro bono communi potest quis exponere propriam vitam. An vero etiam aliquando teneatur, dixi superius lib. 5. c. 1. §. 1.

7. Quintò: potest & quis invisere, & servire peste infectis, vel simili morbo laborantibus, quamvis timeat suam infectionem, adeoque & mortem. Sive enim eorum vitam temporalem intendas (quod non esse improbabile, diximus cap. 1. §. 1. num. 5.) sive eorum vitam spiritualem, semper ex honestate charitatis operaberis. An tenearis, ibidem diximus. Multo magis uxor cum suo probabili vitæ periculo assistit cum laude d. marito peste infecto: imo satis probabiliter excusatur & uxor & amicus, qui assistunt suis infectis ex peste, solum ad amorem demonstrandum, quamvis eorum opera non sit ægris illis profutura, quia adhuc id honestum & pium est.

c. sà V. Homic. Dicast. l. mox cit. n. 517. d. 10. Sanc. d. 6. n. 7. e. idem ib.

8. Sextò: quando quis non potest vitare mortem acerbiorē, nisi se in

aliud periculum alterius mortis minus acerbæ immittat, poterit f. in hoc se immittere. v. g. ad vitandum incendium, vel ferocem leonem, vel invadentem inimicum, potest se quis proijcere è fenestra, quamvis moriturus: tunc enim malum apprehensum ut minus, potest majori anteponi, atque adeo eligi. Hinc Lessius g. tenet, milites navales licite ignem iniicere in pulverem sulphureum, se coniiciendo in mare, ne navis in hostium manus integra deveniat, quando id faciunt, ne acerbiorē mortem apud eosdem hostes patiantur. Addit, posse etiam id fieri ob finem boni publici, ne scilicet potentiores fiant iniusti hostes ex tam pingui præda. Addo & ego, ne fiant animosiores ex parta victoria.

f. Less. l. 2. c. 9. du. 6. nu. 35. g. Less. ib. n. 32. approb. Dicast. li. 2. de just. tr. 1. d. 20. d. 17. n. 537. idemque n. 538. affirmat. de suffodientibus turrim vel mania in bello iusto, etiam si sciant fore se opprimendos simul cum hostib. His adde Fag. t. 2. lib. 5. in Decal. c. 11. nu. 14. aliosque apud Dianam p. 6. tr. 1. ref. 48.

9. Septimò: licet corpus macerare ob mortificationem, ut modo diximus §. 1. num. 3.

10. Octavo: non obligatur h. quis mutare locum habitationis ad salutem recuperandam, nec uti extraordinarijs cibis vel medicinis, ut ibidem diximus: nec ducere uxorem, propter eandem salutem, nec patiens magnam sitim tenetur quis potu abstinere, licet aliquod damnum suæ salutis inferri prævideat. Ratio horum est; quia non tenemur, ut ibidem vidimus, cum tanto rigore salutem conservare.

lege

lege Fagundes, *i* qui te non obligat ad utendum vino vel carnibus, etiam si medicus dicat, te victurum cum illis, amplius decem annis, quam si utaris aqua & piscibus. De puella repellente medicum, ne contrectetur in partibus inhonestis, dixi superius lib. 5. c. 1. §. 4. n. 25.

h Io. Sanc. l. c. Dicast. l. c. n. 532. citans Victoriam, & Arag. i Fag. lib. 5. in dec. c. 11. n. 18. & 19.

11. Nondò: ad vitanda gravia tormenta potest quis confiteri verum erimen, imò cum æquivocatione falsum sibi imponere, saltem si in damnum aliorum id non redundet, eo modo, quo pluribus dicemus inferius. *l*

l infr. li. 9. c. 3. §. 6. n. 6.

12. Denique exercere artem Fumambuli, vel venenum sumere, vel vulnerari se sinere, ut ostendat efficaciam sui remedij, quod statim quis adhibeat, inde licita *m* sunt, quia periculum vitæ excusatur per sufficiens remedium moraliter certum.

m Dicast. l. c. n. 543.

§. III.

De mutilatione sui; ubi de Eunuchis.

1. **S**icut occidere, sic mutilare se nemo licite potest, quia perinde ac vitæ, sic & membrorum corporis nos domini non sumus. Vnde inferunt rectè Doctores, *a* neque ex fine, ut à peccato fugias, posse in membris te ipsum offendere, v. g. oculos eruere, ut feminas tibi ruinæ causas

non aspicias, quia non corporis membrum, sed animi malicia, causa peccati est.

a DD. *mox cit. communiter.*

2. Iusta tamen esse causa *b* potest, qua se quis mutilet, evitatio majoris mali, sive hoc ab intrinseco impendat, sive ab extrinseco. Qua ratione si Tyrannus tibi præcipiat, ut manum abscindas, secus, te interficiet, potes tibi manum secare. Et propter eandem rationem, alligatus potest manum vel pedem abscindere, si secus non possit gravius malum à se prohibere; & si rationabiliter timeat quis mori, nisi membrum, v. g. brachium veneno vel tæbe infectum detruncet, poterit sine culpa illud abscindere, vel poterunt alij, ex ipsius consensu.

b Malderus & Mendoza apud Diamant. p. 5. tr. 4. ref. 32.

3. Quod si inquiras, an in his & similibus casibus tenearis? Respondeo, si sit magnus futurus dolor in abscissione, non teneris, quia cum tanto incommodo non urget charitas in tuam ipsammet vitam; nam propter eandem rationem modo diximus non obligari nos, medicamentis, magno pretio conquisitis & extraordinarijs vitam annosque protrahere. Quod aliqui ajunt, tenerite, quamvis magnos dolores pati, si tua vita sit admodum Reip. necessaria, saltem practice non urget, quia regulariter potes prudenter *c* exstirpare, tibi morienti alterum non minus aptum futurum.

c Sayr. li. 7. d. 9. nu. 38. alij q.

Eunuchis.

Eunuchus.

4. Illud item est huius loci, an propter magnum luctum amputare aliquod ex membris liceat? soletque esse quaestio de ijs pueris, qui ut sonoram vocem retineant, solertis Medici manu, absque morali periculo mortis, eunuchi fiunt: eo enim periculo existente, nequaquam licere, patet ex dictis; Vt etiam certum est, non licere patri, id in filio, sine ipsius pleno consensu, attentare; quia pater non est dominus membrorum filij.

De illis igitur ajo, esse probabile, quod *d* liceat; esto, probabile etiam sit, quod *e* non liceat. Ratio nostra (nam contrariorum colligetur ex mox dicendis) est, quia iusta videtur esse causa, non deficere in Rep. imo in Ecclesia hos sonoros cantatores ad divinas laudes modulandas. Adde, eam abscissionem non ita notabiliter nocere ipsi individuo, ut resarciri seu compensari non possit cum emolumentis vocis, & cum lucro, quod speratur ex illa.

d Salon. 2. 2. qu. 65. ar. 1. contr. 2. Pasqual. decis. 498. fuisse id probant Tannerus mox citandus, qui dum aliam veniorem sententiam vocat, hanc non esse improbabilem indicat, ipso Diana nobis contrario fatente p. 3. tr. 5. ref. 38. fine. e Tannerus 2. 2. disp. 4. q. 8. dub. 5. num. 201. Diana alijs citatis p. 3. tract. 5. ref. 38. & p. 6. tr. 8. ref. 6. & eadem parte tr. 6. ref. 35.

Finge, artem adesse afferentem utilitatem, imo solum splendorem Reip.

quæ ars exerceri non possit, nisi ab eo, qui careat uno dente, vel summitate minimi digiti, condemnarene de peccato eum, qui sine morali periculo maioris mali, damnum adeo modicum sibi inferret, ut illi arti vacaret? Ego certe non condemnarem, sicut nec condemnat Fagundez. *f* Neque obstat, hominem non esse dominum suorum membrorum, non obstat, inquam; causis enim iustis existentibus, posse quempiam aliquod membrum amputare, jam omnes n. 2. concessimus; & merito, quia debuit Deus homini absoluto administratori suæ vitæ, in his iustis causis, nec solum in malis ab extrinseco provenientius, averrendis, eam libertatem non denegare. Neque item obstat periculum, quod in his Eunuchis timetur, incontinentiæ, non obstat, inquam, quia sic condemnare etiam castitatem perpetuam videntes.

f Fag. li. 5. in dec. c. 13. n. 4.

5. Quæres curiosius: an hic permittens testiculos sibi abscindi, sit irregularis? Respondeo, esse, ut docent multi; *g* sed non esse, est etiam cum Castropalao *h* probabile. Rationem idem affert, quia, inquit, hic non fecit ex indignatione, aut iusto, vel injusto timore perdendæ castitatis, pro ut requiritur ad irregularitatem hanc a sacris Canonibus. [Præterea nullus textus hanc pœnam indicens, loquitur de eo, qui sibi testiculos abscindit, sed de eo, qui sibi virilia abscindi fecerit, quod diversum est.

g Sayr. Mol. Suar. cit. à Diana p. 20. tr. 13. ref. 11. *h* Cast. r. 6. d. 6. p. 12. n. 4.

P

§. IV.

§. IV.

De Abortu.

1. **A** Bortus pertinet ad damnum propriæ personæ; nam propterea de eo hic breviter agemus.

Duplici autem procurari modo ille potest. Primo indirectè, ut si prægnans sumat pharmacum tendens directè ad sanitatem, licet per accidens inferat mortem fœtui, sive animato, sive inanimato; & hunc abortum indirectum procurare, ex proportionata causa, licite potest tum ipsa prægnans, tum alij. Nam propterea tunc fœmina ægrotans potest sanguinem emittere, debita inedia uti, portiones medicatas ad prævios humores expellendos ordinatas sumere, &c. Ratio est, quia sic, propter illam necessitatem, abortus censetur solum permissus, non vero intentus, cum mater suo jure utatur sanitatem conquirendi. Quando medicamenta æque tendunt in salutem matris, & in mortem fœtus, posse ea applicari infirmæ prægnanti, si salus infirmæ est desperata, docet probabiliter Sanch. *b* etiam si dubium sit, an vitam matri allatura sint. Ratio est, quia, secus, periret certo mater, & consequenter fœtus: at per illa medicamenta forte uterq; liberabitur à morte.

a Sanc. de matr. d. 20. lib. 9. Graff. p. 1. li. 2. §. n. 3. Castr. d. 3. de matrim. p. 4. §. 3. n. 13. multa de abortu habet Dicastill. li. 2. de just. tr. 1. d. 10. d. 13. q. Sanc. l. c. n. 19.

2. Secundo directè, ut si Medicus

præcipere ebibendam portionem directè habentem, pro sua vi, fœtum interimere, vel conceptionem impedire. Et quia certum est, tunc esse mortale, illam absolute sumere vel propinare, quia sic vel occiditur per se innocens, si fœtus est animatus, vel si nondum est informatus anima, contra finem naturæ impeditur generatio, tamen adhuc dubitatur, an aliquando liceat, quando nimirum, ni ita fiat, periculum vitæ subit mater?

c Sanc. Vāsq. Pont. cum Castrop. l. c. num. 9.

Fœtus animatus.

3. Dico primò, si constet fœtum esse animatum, vel dubitetur, an animatus sit, nunquam *d* licet. Ratio est, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; malum autem intrinsecè est, occidere innocentem. Fœtum masculinum animari post quadraginta dies, fœmininum post octoginta, & in dubio censi, quoad nostrum casum, fœmininum, ut quo minus potest, aggravetur delinquens, diximus lib. 1. c.

3. §. e. v. irregularitas n. 2.

d DD. cit. & citandi.

Fœtus inanimatus.

4. Dico secundò: si fœtus est sine anima, aliqui *e* affirmant in tanta matris necessitate licere: aliqui *f* negant. Vtrumque probabile. Ratio posteriorum potissima ducitur ab inconvenienti: nam si id liceret, licitum etiam esset, propter sanitatem, directè procurare

pare pollutionem, quod nemo dixit. Ratio priorum est, quia tunc foetus est aggressor contra matris vitam; & sicuti pravi humores possunt depelli, quia invadunt vitam, ita & ille foetus, qui nunc instar humoris pravi est. Ad illud de pollutione, esse potest disparitas, propter periculum apertissimum incontinentiae, si ejusmodi licentia indulgeatur; & quia si ea pollutio permitteretur, impediretur usus conjugalitatis, contentis jam hominibus illa voluptate pollutionis licite percepta; quae inconvenientia non invenitur in casu nostro.

e Sanc. Graff. l. c. Sa v. homicidium 87.
Layman. lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 4. n. 4. alijq. apud Dian. p. 3. tr. 5. ref. 11. F. Fillius. tr. 29. c. 6. Less. li. 2. c. 9. n. 61. & 62. alijq. apud eundem Dian.

An licitus sit abortus, ne adultera occidatur.

§. Ex dictis confurgit gravis difficultas, an quemadmodum ad servandum matris infirmæ vitam probabiliter licere diximus, dirigere medicamenta directe ad foetum inanimatum propellendum tendentia; ita idem liceat primo, ad servandam famam seu honorem, & consequenter vitam puellæ, vel monialis prægnantis ex adulterio vel sacrilegio? Secundo, ad evitandum periculum illius mortis, quod alias experta puella est in pariendo? Inanimatum dixi; nam ad animatum nunquam licere, num. 3. jam docuimus.

6. Dic jam tertio: licet nonnulli concedant, ut probabile, commu-

nistamen h sententia merito in utroque casu negat; imo audio (ait Dian.) affirmativam sententiam fuisse damnatam in Congregatione S. Officij. Ratio est, quia periculum est distans, aliisque modis vitari potest, & foetus non est aggressor. Adde periculum evidentissimum aperiendi viam ad multa incommoda, cum gravi Reip. perniciæ, si hæc licentia concedatur.

g Torrebl. Bordonus, Lessana, Trulench. apud Dianam p. 3. tract. 5. ref. 11. & p. 6. tr. 8. ref. 37. eodemq. teste quidam doctissimus ex Soc. Jesu. h. DD. apud eundem. i Dian. d. p. 6. tr. 8. ref.

Pœna & absolutio abortus.

7. Quando foetus est animatus, præter alias pœnas temporales, incurritur irregularitas & excommunicatione lata sententiæ à provocantibus abortum, hoc est, à tradentibus vel consulentibus, vel cooperantibus, vel juvantibus ad abortum. Ab ipsis accipientibus portionem, ut abortiant, negat Naldus l. cui assentitur Bordonus: m. Ioannes n. de Lugo valde pro-pendit, non incurri excommunicationem, quia de illis in textu nō est, quoad excommunicationem, expressa mentio: verum incurri contendit Dicastillus, o cum Bonaicna; putrumque e probabile.

1 Naldus apud Bordonum mox citandum. m. Bordonus t. 3. contr. 41. n. 6. n. De Lugo in Resp. lib. 2. d. 4. o Dicastillus. li. 2. de just. tr. 1. d. 16. d. 13. nu. 179. p. Bonac. de ref. d. 2. qu. ult. sec. 1. p. 7. nu. 6.

P 2

Quando

Quando autem foetus non est animatus, nulla irregularitas nullaque excommunicatio incurritur, p quod si anceps sis, fuerit, necne animatus, quamvis peccatum sit, ejus abortum procurare, ut notat signate Sanchez, q tamen non incurri irregularitatem, nec excommunicationem, alibi dixi. r

q Sanc. de matr. lib. 9. d. 20. nu. 7.
r sup. lib. 1. c. 3. §. 7. v. casus & censura reserv. num. 1. & V. irregularitas num. 2.

8. An autem excommunicatio hæc sit reservata, dubitat nonnemo. Sed certe per Sixtum V. erat reservata; nunc per Gregor. XIV. sic ejusmodi rigor est temperatus: A peccato, inquit, qq & ab excommunicatione quilibet Presbyter tam secularis, quam cujusvis ordinis Regularis ad fidelium confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per loci ordinarium deputatus, plenam & liberam, in foro conscientie tantum, absolvendi habeat facultatem. Hæc Pontifex. Vbi notat, quamvis hodie non sit hæc excommunicatio summo Pontifici reservata, tamen neminem posse ab illa absolvere, nisi rr specialiter ab Episcopo deputetur. Episcopo, inquam; nam propterea non est admittenda sententia, asserens, posse Confessarium Regulari deputatum à suo Provinciali ad illam absolvendam, non est, inquam, admittenda; siquidem Pontifex non solum disponit; hunc Confessarium deputandum esse ab ordinario, sed ab ordinario loci, qualis certe nunquam est Provincialis.

qq Gregor. XIV. Sedes Apostolica n.
2. rr Silvius, quem sequitur citat q.

9. Censeo s tamen, à regularibus mendicantibus, eorumque privilegia participantibus ex duplici alio capite posse illam absolvi. Primo, si ij. habeant privilegium universale absolvendi ab omni censura Episcopo reservata: secundo, si habeant simile privilegium absolvendi ab omnibus casibus Pontificis, quamvis solum extra Bullam cœnæ. Ratio est, quia in utroque casu jam essent sufficienter deputati. An autem hæc duo privilegia Religiosi habeant, lib. 3. opusc. Methodi Confes. c. 7. §. 4. definivimus.

f l. Bon. l. 3. de censuris d. 2. p. 10. n. 16. apud eundem Bassæum ib. ff. Ab irregularitate ex abortu occulto non posse Episcopum dispensare, docet Sperellus p. 2. dec. 112. n. 62. ex constitutione Sixti V. non moderata in hoc à Greg. XIV.

CAPVT TERTIVM.

De homicidio injusto proximi.

§. I.

De homicidio voluntario, & præsertim de casuali.

1. **H**omicidium aliud esse voluntarium, hoc est, volitum seu intentum, sive in se, sive in causa, aliud esse casuale, præter intentionem agentis, notum est omnibus. Homicidium autem voluntarium innocentis esse mortale, ac inducere irregularitatem ex delicto, nimis item est omnibus exploratum. De casuali ergo hic remanent aliqua notatu digna. Pro quo,

2. Ad-

2. Adverto secundò, effectum ex causa dupliciter sequi posse: primò semper, aut plerumque, ut mors ex veneni potu, vel gravi vulnere in capite, vel simili membro periculoso: Secundo raro & in paucis, ut ex jactu bombardæ, confractio ipsius, & circumstantium interitus. Iam quoties effectus est præter intentionem, sive sit primo modo, sive secundo, dicitur à doctoribus *a* casualis, ita tamen, ut si raro, dicatur casualis strictè; si plerumque, vel semper, dicatur minus strictè & minus propriè casualis, sed tamen absolute casualis, modo sit præter intentionem. Nam propterea S. Thomas *b* mortem pueri ex eo, quod mater prægnans percussa fuerit, sine intentione occisionis, casualem appellat, cum tamen, ut idem ibidem affirmat, ut plurimum ex percussione prægnantis sequatur infantis interitus. Ad statuendum ergo, quando homicidium directum, de quo hic loquimur (nam de indirecto mox §. 3.) sit voluntarium, quando casuale, consideranda est agentis intentio, ut quando effectus est intentus, vel prævisus in sua causa, licet raro sequi soleat, dicatur voluntarium, ut si quis pulsans campanam intendat vel prævideat, ut malleus decidens occidat hominem, quamvis id rarissimum sit. Contra vero, si quis aliquem percutiat gravi vulnere, sine intentione, ut mors sequatur, & nesciens, ex ea percussione mortem secururam, si ea sequatur, erit homicidium casuale, & quidem utrobique mortale, sed gravius, quando ex tali percussione frequentius sequitur mors, minus grave, quando minus sæpè.

a Tol. lib. 1. c. 71. §. alterum membrum. *b* S. Th. 2. 2. q. 64. ar. 8. ad 2.

Dantur autem ad id melius dignoscendum quatuor *c* regulæ. Prima pro actione licita: secunda, pro illicita: tertia & quarta pro omissione: quæ sunt etiam universales regulæ pro quocumque alio damno dato, ad effectum obligandi, vel non obligandi damnificantem ad restitutionem damni illati: quod hic noto, ne cum de radice restitutionis ex damnificatione disputabo, eadem repetere cogar. Sed jam singulas breviter explicemus.

c Tol. l. 5. c. 7.

Prima Regula.

Dans operam rei illicitæ.

Dando operam rei illicitæ, ex qua præter intentionem sequitur homicidium, aut damnum, non solum expendenda est negligentia vel diligentia in evitanda morte seu damno: verum etiam, an actio ipsa per se sit periculosa. Nam si actio ex se periculosa est, etiam si adhibeas diligentiam, ne mors vel damnum sequatur, peccatum homicidij, vel iniustitiæ non effugies, si de periculo saltem subdubites: tunc enim in illa actione periculosa tacitè consentis ad damnum: ut si v. g. pugnes cum altero, non quidem animo occidendi, sed tamen occidas. Adhibita enim diligentia, ut non occidas, adhuc peccas mortaliter peccato homicidij casualis, si pugna sit ex se gravis & periculosa; venialiter autem, si pugna sit levis. Contra si quis se inebriet, quamvis illicitè agat con-

tra temperantiam, & quamvis si sciverit, se in ebrietate furere, & sufficienter sibi non providerit, sit homicidij, vel damni reus, si aliquem occidat, vel segetem comburat; tamen, si nesciebat, se in furorem abiturum, vel si sciebat, adhibuit diligentiam, ne moraliter damnum posset contingere, ut si domi clave inclusus mansisset, reus non erit damni, quia ebrietas ex se periculosa non est ad caussandum homicidium, vel damnum combustionis segetis, sicuti est actio pugnandi vel ignem temere accendendi. Simili modo adulter, qui diligentiam congruam adhibet, ne adultera occidatur, providendo, ut occultetur delictum &c. non committit peccatum homicidij, si sequatur mors adulteræ, quia adulterij actio est illicita quidem contra temperantiam, non vero ex se causa periculosa in genere homicidij, & ut supponimus, sufficiens diligentia adhibita fuit, ad illud evitandum.

6. Ex homicidio autem casuali nunquam incurritur irregularitas, nisi vel quando adest uegligentia in evitanda morte, & ea negligentia gravis est & mortale peccatum, vel quando, quamvis adsit diligentia sufficiens, actio tamen est ex se periculosa, ex qua sequatur mors. Lege Layman ^e qui etiam docet, esse probabile, ut nemo se in conscientie foro censeat irregularem ex delicto, nisi delictum sit mortale.

^e Laym. li. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 50. n. 3. & 4. Adde omnino Coninch. d. 18. de censuris d. 9. n. 80. & Dian. p. 2. tr. 16. ref. 14.

7. Hæc irregularitas ex casuali ho-

micidio contracta, cum non sit perfectè voluntaria, hoc est, non sit ex intentione occidendi, seu ut loquitur Tridentinum, *f. ex proposito*, potest, si occulta sit, absolvi, seu tolli ab Episcopo: dispensationem enim irregularitatis ex homicidio intento, quamvis hoc occultum fuerit, idem Tridentinum negat Episcopis.

f. Trid. sess. 14. de refer. c. 7.

Tertia Regula.

Omittens seu non prohibens, quod quis debet ex iustitia.

8. Omittens aliquid, ad quod tenebatur quis ex iustitia, si ex ea omissione sequatur mors vel damnum alterius, tantum peccat, quanta est omissionis malitia. Quare si princeps, qui ex officio tenetur latrones coercere, id negligat, unde viatores occidantur, vel spoliuntur: si iustitiæ ministri non custodiant civitatem, unde de nocte furta & homicidia patrentur: si dux exercitus, cū possit, milites non coerceat, unde injustè aliqui occidantur glillis ad mortale imputatur contra iustitiam, vel veniale, juxta gravitatē levitatemve omissionis, seu negligentiae. Ad quam gravitatem vel levitatem cognoscendam, tria à prudenti viro sunt expendenda: officium, quo quis fungitur: pericula majora, vel minora, quæ moraliter urgent, vel non urgent: tur homicidia vel proximi damna.

^g Nav. Mol. Avila apud Dicast. l. 2. t. 1. de iust. d. 10. d. 14. num. 100.

Sup-

Superius *h* item per aliam occasio-
nem advertimus, negligentiam ejus-
dem gradus, quæ in rebus non magni
momenti est peccatum leve, esse cul-
pam mortalem in rebus majoris pon-
deris.

h sup. l. 1. c. 3. §. 7. v. depositum.

9. Huc pertinet, si quis occidatur
ex notabili culpa domini, nutrientis
animalia periculosa, & ea non custodi-
entis, de qua re pluribus non multo
post. Huc, si quis innocens condem-
netur ad mortem, ex gravi injuria ad-
vocati: huc, si quis infirmus moria-
tur ex notabili negligentia medici; huc
ij omnes, in quibus adest obligatio ex
justitia vel quasi justitia. Nam pro-
pterea Layman, *l* idem putat esse sen-
tiendum de liberis comparatione pa-
rentum, & contra: cum inter illos non
solum intercedat vinculum charitatis,
sed quasi justitiæ obligatio natu-
ralis: quare si mulier manifestet
Patri propositum procurandi abor-
tum, prole jam animata, & pater non
impediat, si possit, irregularis fiet, ex
Layman citato, quia obligatur impe-
dire ex quasi justitia; licet neget Lessi-
us; *m* quod utrumque esse probabi-
le, docet Dicastillus.

*i Inf. c. 4. §. 8. à n. 8. l. Laym. l. c.
c. 4. n. 8. cum Rodr. & Avila. m Less.
i. 2. c. 9. n. 4. n. Dicast. l. c. n. 220.*

Quarta Regula.

*Omittens seu non prohibens, quod quis de-
bet ex charitate.*

10. Omittens aliquid agere, ad quod

ex charitate quis tenebatur, si ex hac o-
missionem sequatur, seu sequi mors vel
damnum probabiliter poterat, peccat,
juxta gravitatem omissionis, modo
dicto num. 8. Talis esset is, qui cum
posset, non succurreret extrema neces-
sitate laboranti, unde si mors sequatur,
erit homicida. Talis item, si quis non
reveler, cum possit, insidias alteri pa-
ratas, unde sequatur ejus occisio. Talis
(ex Layman, *o* licet refragetur Sua-
rez *p*) qui hominis occisionem impe-
dire volentem, maligna dissuasionem,
ab hoc opere charitatis avertit.

*o Laym. li. c. p. Suar. to. 5. d. 45.
sec. 4. nu. 3. add. a Laym. l. c.*

18. Discrimen autem, quod inter-
cedit inter omittentem actionem de-
bitam ex justitia, de quo in regula
precedenti, & omittentem actionem
debitam solum ex charitate, de quo
hic agimus, est valde notabile. Licet
enim ex utraque omissionem, si sequa-
tur occisio, homicidium tibi impute-
tur, tamen, quando teneris non omit-
tere ex sola charitate, non *q* obligaris
ad restitutionem damnorum, quæ ex
illo homicidio, seu actione, etiam mor-
tali peccaminosa, fortè proveniunt,
nec incurris ullam irregularitatem,
si homicidium non *r* intendisti, cum
utriusque sis reus, si per peccatum
mortale omittas, quando teneris ex
justitia. Ratio datæ doctrinæ est, quia
homicidium propriè peccatum est op-
positum justitiæ; quare quando non
est contra justitiam, non potest se-
cum ducere poenam, quæ debeat
ex justitia, qualis est poena restitu-
tionis, nec irregularitatem, quæ cū sit
odiosa

odiosa, solum intelligitur imposita proprie dicto injusto homicidio.

¶ *Gasp. Hurtad. d. 2. de irreg. diff. 6. n. 22. Turr. de cons. l. 9. d. 63. d. 4. ex Vasq. p. 2. d. 100. nu. 4. contra Suarium & Avil. Dianam cit. à de Lugo mox cit. de Lug. t. 1. de just. d. 6. sec. 7. nu. 94. Dicast. l. c. n. 194.*

Quando autem hoc homicidium dicendum sit ex proposito, quando casuale. ut videatur, an Episcopus possit ejus irregularitatem dispensare, si sit occultum, potest colligi ex dictis nu. 2. sed distinctius vide apud Castropalaum. f.

¶ *Cast. t. 6. d. 6. p. 15. nu. 6. & apud Dian. p. 10. tr. 11. ref. 20.*

§. II.

Praxis, qua explicari homicidium injustum oporteat in Confessione.

1. **P**residebat illustriss. D. Io. Torrisglia Archiepiscopus Montis regalis examini eorum, qui sacris initiari postulabant, aderantque de more examinatores, inter quos ego minimus assidebam. Semel cum cæteris sese examini obtulit Diaconus quidam non multæ ætatis, utpote paucis ante diebus aptos ad Sacerdotium annos assecutus; qui, ut à me interrogatus fuit, ecceinam facultati operam navaverit? Respondit: Sacra Theologiæ, ac præsertim casibus conscientiæ. Hæsi ad illam expressam nominatamque casuum mentionem: atque ut quantum re ipsa adolescens in

ea disciplina profecerit, explorarem: dixi: quæ igitur ratione te gereres, si ad te inter Confessarios jam ascriptum poenitens accederet, qui hominem se occidisse fateretur? Respondit: certe laudare eos Confessarios non possum, qui unicam dumtaxat, hujus præsertim criminis delationem, in tanto tribunali sufficere, minus prudenter putant. Quinque enim interrogationes sunt superaddendæ, nisi si quando ex circumstantijs, qualitateve personæ, temporis, loci, vel similium, aliqua ex illis, quia res sit explorata Confessario, prætermittenda videatur.

2. Prima est, de circumstantia personæ poenitentis, nimirum an sit Clericus, an Sacerdos? ut nimirum, quæ ratione in irregularitatem inciderit, & an in irregularitate sacrificium celebraverit, quod fuisset novum peccatum, innotescat.

3. Secunda, de circumstantia personæ, quæ interempta est: in qua sunt distinguenda quinque genera personarum, quæ speciatim sunt Sacerdoti aperienda. Primum est, ratione conjunctionis, ut si pater, mater, uxor, filius vel alij notabiliter conjuncti, occisi fuerint: tunc enim homicidium non solum peccatum esset contra justitiam, sed etiam a adversus pietatem parentibus debitam: secundum, ratione status, ut si sit Clericus vel Monachus; est enim ejusmodi homicidium in specie sacrilegij contra Religionem, & incurritur excommunicatio Pontifici summo reservata, in c. Si quis suadente: tertium, ratione dignitatis, ut si sit Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha,

triarcha, Cardinalis, Legatus Sedis Apostolicæ, vel Nuncius; est enim adjuncta excommunicatio reservata in Bulla cœnæ; quartus, ratione pecularis qualitatis quarundam personarum, quales sunt illæ, quæ adducunt victualia ad usum Romanæ curiæ; quæ ad eandem curiam accedunt vel recedunt ab illa, vel in illa morantur; quæque ad eandem recurrunt ob lites & negotia; est enim similis excommunicatio, reservata in bulla cœnæ, contra omnes interficientes, mutilantes, percutientes, &c. ejusmodi personas: quintum, ratione damni ex occisione forte secuti, quo pacto occidens servum alterius, id aperire nominatum debet, quia adest simul peccatum illati damni, obnoxium restitutioni pecuniæ æquivalentis; sic etiam occidens patremfamilias, tenetur satisfacere pro damno secuto familiæ ex morte patris, & similia.

a *l. nostrum opusc. Met. Conf. lib. 2. c. 5. §. 1. & 2. & in edit. Panormit. anno 1649. ib. c. 7. n. 48.*

4. Tertia interrogatio est de loco: de quo in summa satis est, innuere, committi sacrilegium, & præterea pollui Ecclesiam, si in illa cum ejus injuria aliquis occidatur, vel in notabili quantitate, vulnerati alicujus sanguis effundatur. Non puto tamen, Ecclesiam pollui, nec consequenter sacrilegium committi, primò, si à puero non habente usum rationis, vel ab amente aliquis occidatur: secundò, si solum vulneretur, sanguis autem nec effluat in aliqua quantitate, quando vulneratus est in Ecclesia, nec postea ex vulnere inflicto, quando exiit ab

Ecclesia: tertio, si quis alterum occidat in Ecclesia ad sui defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Verum hæc & similia breviter & cordate Eminentissimus, magisne in sapientia, an in purpura? Ioannes b. de Lugo colligit disp. 20. de Eucharistia.

5. Quarta interrogatio est de auxilijs ad occisionem assumptis; sunt enim explicandi socij, cum quibus forte alium quis occidit, vel percussit: si enim alios convocavit, tot peccata commisit, quot invitavit personas, quibus causa fuit & scandalum, ut & ipsi ad homicidiū concurrerent, modo & numero, qui explicari solet in tractatu de scandalo.

b *de Lugo de Euch. d. 20. sec. 2. à num. 52.*

6. Quinto denique interrogandum est de duratione temporis: hoc enim explicari omnino oportet, ut dignoscatur numerus peccatorum, atque actuum multiplicatorum, ex mala illa voluntate habituali occidendi. Si quis enim ex improvviso hominem deliberatè necavit, unum numero peccatum commisit; at si meditato, & per multum tempus inimicum occidere tentaverit, multiplicabitur numerus peccatorum. De quâ multiplicatione, cujus explicatio perdifficilis, non mihi solum, sed doctioribus semper visâ fuit, agitur in opusculo c. Methodi confessionis, & ita quidem perspicuè & expedite, ut ad praxim nihil superfit? atque hæc de proposita dubitatione, pro mea tenuitate, hætenus satis.

c *in meth. expedit. Conf. li. 2. c. 1. §. 5. & princeps.*

7. Sic dum disputaret adolescens, mira

Q

mira voluptate aures admovebamus omnes; præter scientiam enim veterani Theologi, non Tyronis, erat habitu corporis venusto, modestiamque & gratiam non vulgarem in loquendo præferebat. Quare se cohibere non potuit alioqui gravis, & sermone parvus Archiepiscopus, quin exclamaret. Macte litteris & virtute, nunquam satis laudate juvenis. Utinam Diacelis nostra tui non ablimiles nancisci plurimos posset! Equidem illud ex animo spondeo, si quod pingue beneficium, vel etiam quælibet ex primarijs dignitatibus, quarum nominatio vel collatio ad me pertinet, unquam vacet, neminem à me tibi esse præferendum. Erubuit ingenuo pudore candidus adolescens, gratias appositè egit, à nostro confesso cum plausu recessit, ac sacerdotio omnium primus, (sic jubente Archiepiscopo) insignitus est postero die. Verum (ut miseranda est hominum conditio) nequaquam parem fortunam postea sortitus est novellus Sacerdos; siquidem paucis interjectis mensibus (heu) Archiepiscopus extremo fato, collacrimantibus omnibus, sublatu est, meoque præsertim tanto doloris sensu, ut cum ejus mortis memoria, mori & velim nunc orationem meam: nam propterea tantisper, oro, lector, fileamus.

§. III.

Quæ penitentia imponenda injusto homicidio in Sacramento Confessionis.

DE hac Paulus Comitulus ^a in hanc sententiam scribit: homi-

cidij penitentia salutaris esset, veniam petere ab occisi propinquis, iisdem omnia damna refarcire, pro anima occisi per annum tria præstare: singulis hebdomadis unam Missam curare celebrandam; aliquam eleemosynam juxta homicidæ facultates pauperibus erogare: Litanias vel Rosarium Virginis percurrere: præterea per eundem annum semel in hebdomada confiteri; semel in mense communicare, & semper tota vita quotidie unum Pater & Ave, genibus flexis pro eadem anima occisi recitare. Hac Comitulus. quæ satis sit, Confessoribus proposuisse, ut ex his, in casibus particularibus minuant augeantue opera, juxta condiciones personæ penitentis aliarumque circumstantiarum, cum ea prudentia, quam breviter in mea Methodo ^b Confessionis expendo.

^a Comitol. in resp. Moral. lib. 4. qu. 11. num. 8. ^b in opusc. Meth. Conf. li. 4. c. 3. & 4.

CAPUT QUARTUM.

De obligatione Restitutionis ex homicidio.

§. I.

De obligatione restitutionis ex homicidio indirecto.

DAmnum alteri ex quacunque actione, atque adeo ex occisione provenire, vel indirectè potest, vel indirectè seu per accidens. Ne longum faciam, intellige id exen-

exemplo : Ioannes segetem Petri per culpam mortalem comburit. Sane is damnnum Petro directè facit ; atque eum ad restitutionem Petro teneri de toto damno, nullus ignorat. At si forte Francisco innocenti imputetur earum segetum combustio, unde Francisco intrudatur in carcerem, spoliatur suis bonis, condemnatur ad triremes &c. hoc damnnum dicitur indirectum & per accidens, respectu Ioannis : idem ergo in occisione. Si enim Ioannes injustè occidat Petrum, damnnum Petro directè facit, & ad restituenda omnia damna Petro obvenientia obligabitur, de qua obligatione agam mox §. 2. At si Ioannes, ut dictum est, occidat Petrum, sed deinde Francisco de ejusmodi occisione infametur, & solvat pœnas ; hæc solutio pœnæ est indirecta, respectu Ioannis, & in §. præsentī quærimus, an Ioannes obligetur, hoc indirectum damnnum resarcire ?

2. Et quidem certum a mihi est, Ioannem debere compensare Francisco, ve ejus hæredibus ea, quæ ipse Francisco coactus forte fuit à iudice tradere Petro directè damnificato, ea, inquam, quæ recompensabant damnnum directum ipsi Petro illatum. Ratio est manifesta, quia Ioannes damnificans tenetur facere æqualitatem cum ipso Petro, cui directè damnnum intulit : ergo cum Petrus à Francisco habuerit suum, & Ioannes, ut certum est, per hoc non absolvatur ab obligatione resarciendi damnnum, quod fecit, consequens est, ut Francisco vicces Petri nunc subeunti reddat ; nisi forte Petrus restituat Francisco id,

quod coactus à iudice Francisco ipsi Petro tradidit ; nam tunc Ioannem Petro debere reddere, nintis est clarum.

a *De Lug. t. 1. de just. d. 8. sec. 6. n. 84. Rebellus p. 1. lib. 3. c. 11. num. 15. citan. Cordub. Solum aliosq.*

3. Redeo ad quæstionem propositam. Triplici modo se habere potest Ioannes indirectè damnificans, seu occidens alium : primo, itaut non prævideat, illud delictum esse alteri, v. g. Francisco imputandum. Secundò, ut prævideat, sed non intendat. Tertiò, ut prævideat & intendat.

Assero, probabile & tutum esse, regulariter loquendo, non teneri quempiam ad restituendum damnnum ejusmodi secutum indirectè, quocumque ex his tribus modis res contingat, atque adeo dictum Ioannem ad nihil obligari. Ratio hujus nostræ sententiæ, quam impugnat de Lugo, b sed sequitur c Lessius, est, quia damnificatio tunc solum est radix obligationis restituendi, quando est causa externa physica vel moralis damni consecuti, ut patet in alijs obligationibus. Sed in casibus dictis, damnificatio seu occisio non est causa physica, ut certum est, quia nullum concursum seu influxum physicum exercet occisio Petri, quam commisit Ioannes, in imputatione Francisci : nec moralis, quis enim dicat, quod ideo imputetur damnificatio ipsi Francisco, quia illam fecit Ioannes ? Ergo &c. Iudex igitur solū capit occasionē imputandi occisiones Francisco, ex occisione facta à Ioanne, non autem Ioannes dat causam.

Q 2

Quare

Quare etiam si Ioannes damnum Francisci prævideat, vel etiam intendat, unde & peccet contra charitatem, tamen quia hæc prævisio & intentio non facit ipsam actionem externam injustam, nisi alias ex natura sua sit causa, saltem moralis, iniusti damni, non potest inde colligi onus restituendi, quod solum sequitur ad injustam causam externam damni.

b *De Lugo l. c. sec. 6. nu. 20. sequens Molinam t. 4. tr. 3. d. 86. nu. 3. & Rebell. l. c. c. Less. li. 2. c. 9. d. 16. n. 113.*

4. Dixi autem (regulariter loquendo) quia interdum ex circumstantiis damnificatio est talis, ut influat moraliter ad imputationem, & tunc sane erit obligatio restitutionis: ut si comburens v. g. segetes Petri, vel Petrum occidens, utatur famulis, vel gladio alterius tertij v. g. Francisci, ipso Francisco invito, ex quo desumatur indicium, quod Franciscus damnum vel mortem intulerit. Tunc enim ea damnificatio est causa physica damni Petri, sed moralis damni Francisci.

Ad dignoscendum autem, an adit ejusmodi moralis influxus, illa est regula, ut videatur, an ex tali damnificatione, juncta cum suis circumstantiis, sequatur ut plurimum imputatio vel damnum tertij; si enim, ut plurimum, signum erit moralis influxus. Lege Lessium citatum.

5. Ex dictis sequitur, eum, qui furatur thesaurum avaro, unde avarus dolore confectus moriatur; eum, qui occultè aliquem occidit, unde talis occisio alteri, v. g. inimico occisi imputetur; eum, qui alapam alteri impingit, unde ob dedecoris apprehen-

sionem moriatur; eum, qui vendit militi arma, unde is homicidia injusta committat: eum, qui solo suo exemplo extraneis est offendiculum ad male agendum, & similes, non obligari ad restitutionem ex homicidio, etiam si intentum id à dictis fuerit; quia tunc, licet peccetur contra charitatem, non tamen peccatur contra justitiam, per actionem externam, quæ sit vera causa physica, vel moralis homicidij.

Qui alium occidit, & collocat cadaver ante januam alterius, unde is alter à judice condemnatur, non judico esse causam moralem ejusmodi condemnationis: multo minus, qui invenit cadaver occisi ab alio ante suam januam, & illud collocat ante januam alterius, lege de Lugo, f qui etiam à restitutione excusatur eum, qui infantem ante suam januam inventum, collocat, ut nutriatur ab alijs, ante januam alterius. verum, qui alium occidit in domo vel agro alterius, unde pariter is alius condemnatur, judico esse moralem causam. Ratio utriusque dicti est, quia ex prioribus actionibus non sequitur, ut plurimum, imputatio homicidij; siquidem casu ibi mori potuit, alibi vulneratus: sequitur ex posteriore: nam præsumitur, domino domus vel agri consentiente, homicidium fuisse commissum. in utroque adesse causam moralem, probabiliter supponit Sanchez, g sed propter rationem dictam nostra opinio videtur probabilior.

e *De Lug. t. 1. de just. d. 8. sec. 6. n. 84. loquitur tamen, quando imputatio prævidetur, licet non intendatur. Contra Sanc. ab eodem de Lugo citatum ib. d. 13. sec. 5.*

sec. 5. n. 116. f. De Lug. i. c. d. sec. 5.
an. 114. g. Sanc. li. 1. conf. c. 8. du. 5.
num. 72.

6. Quando ex actione positiva tua (nam quando ex omissione, dictum est paulo ante c. 3. §. 1. nu. 10. & 11.) imputatur homicidium alteri, vel aliud contingit, unde mors tertio sequatur, non incurris *h* irregularitatem, si solum peccasti contra charitatem, nec eam mortem intendisti, licet prævideris: quia tunc tu non es ullo modo causa homicidij, ut dictum est: at si peccasti graviter, ut semper hic supponendum est, per actionem positivam, licet solum contra charitatem, prævdisti tamen mortem, illamque intendisti, irregularis *i* eris. Ratio mihi videtur esse, quia causa irregularitatis ex sacris Canonibus est homicidium voluntarium, seu volitum. At homicidium, quod intenditur, sive solum nunc peccetur contra charitatem, sive etiam contra iustitiam, sive ponatur ejus causa multum periculosa, sive parum, dummodo aliqua, quamvis levis causa, vel etiam levis occasio scienter ponatur, atque homicidium, ut dictum est, intendatur, voluntarium est seu volitum: ergo per illud irregularitas incurreretur. Non sic, quoad obligationem restitutionis: ad hanc enim inducendam non satis est quodcumque voluntarium, nec quæcumque prævisto, vel intentio, sed necesse est, ut ponatur causa externa, physice vel moraliter influens absolute, & ex se sufficienter ad damnum, modo jamjam explicato. Et hujus rei ratio ulterior est, quia cum de

obligatione restitutionis nulla specialis legis dispositio positiva adit (ut adest certe de irregularitate) recurrendum pro illa est ad id, quod de jure est naturali, nimirum ad sufficientiam influxus dati damni. Vide, quæ dicam inferius, lib. 8. tr. 3. c. 2. num. 9. & 10. ubi hæc eadem doctrina magis clarescet, & confirmabitur magis.

h Less. li. 2. c. 9. n. 112. dum dicit, dictam imputationem, etiam præviam, non facere peccatum contra iustitiam. i. de Lug. t. 1. de just. d. 8. sec. 9. nu. 78. ex eo principio, quo putat, tunc peccari contra iustitiam l. etiam Dicast. li. 6. tr. 1. de just. d. 10. du. 24. n. 194.

§. II.

De damno dato, digressio.

1. **M**Ontui superius, me hic aliqua consulto addere de indirecta damnificatione, etiam in temporalibus bonis, ne iterum, cum de restitutione agam, eadem repetere debeam.

Damnum indirectum à te illarum.

Ex dictis ergo resolvatur sequens casus. Antonius facem manu præferens ingressus est domum Petri, furatur ejus vestes. Accidit autem, ut omnino casu & præter intentionem facula incenderet ornatus seu aulaa domus vicinæ Titij, quæ nullo modo furari Antonius intendebat: deinde exiens idem Antonius è domo ejusdem

Q3

dema

dem Petri, reliquit januam apertam, unde factum est, ut eadem nocte accedentes alij fures, perque domum apertam ingressi, furati sint duos equos ejusdem Petri: quæritur jam, an Antonius obligetur ad restitutionem, non solum vestium, quas est furatus, de quibus non est dubium, sed etiam aulæorum utriusque domus, & equorum?

2. Respondeo, non 4 obligari ad restitutionem aulæorum, obligari tamen ad equorum restitutionem. Ratio est ducenda ex dictis. Nam destructio aulæorum Petri, multo magis aulæorum Titij, fuit omnino per accidens & indirecta ipsi Antonio; & ex alia parte actio præferendi faculam, cum non sit ex se periculosa, & causans incendium, non potest dici fuisse causa per se destructionis. est enim omnino casuale, ut ex facula, quam quis fert, oriatur incendium. At quia commune est, & ex se periculosum, ut aperta domo de nocte ingrediantur fures, ideo Antonius, qui januam apertam reliquit, fuit causa injusta damni illati in furto equorum: ac propterea ad illius damni restitutionem erit obligandus.

a De Lugot. 1. de just. d. 18. sec. 4. n. 87. citans Molinam l. etiam De asstilum li. 2. tr. 2. de just. d. 3. dv. 2. n. 72.

3. Dices; quid si fax casu incendisset eas vestes, quas fur surripere intendebat? Respondeo sub distinctione: b si enim eas vestes furatus est; & apud se incense fuerint, obligabitur ad illarum valorem restituendum, quia statim, atque eas apud se retinuit, contraxit obligationem restituendi, ex

injusta acceptione, quomodocumque apud se easdem perire contingat. At si antequam ipse eas surripuisset, incense casu & præter intentionem fuissent, non contraheret obligationem restituendi, quia tunc per accidens latroni fuisset incendium, licet per se futura fuisset acceptio, si incense vestes non fuissent.

b Idem de Lug. ib. no. 88.

Damnum illatum à tuis.

4. Huc item spectat quodlibet damnum, atque adeo homicidium à tuo animali, mancipio, filio illatum: de quo dico primò, si gravi culpa, id est, mortali suaferis vel jusseris damnum, occisionemve, vel negligens graviter fuisti in illis custodiendis, te mortaliter peccare, reumque esse integre restitutionis, luce clarius est, quia sic injusta causa damni es. Verum, si damnum ab iisdem irrogatum fuerit, te nesciente, vel te nulla gravi culpa negligente, ad nihil d ante sententiam in conscientia teneris: ratio est, quia non teneris ex re accepta: res enim supponitur periisse; nec ex injusta acceptione, quia tu nullam gravem culpam, ut supponimus, commisisti. Post sententiam, est distinguendum. Nam aliud de animali & mancipio, aliud de filio est sentiendum. De quibus.

c De damno hoc præter citandos l. Dist. li. 2. de rest. tr. 2. d. 3. d. 1. d. Less. i. 2. c. 9. d. 17. n. 115. & passim DD. in l. si servus 2.

5. Dico secundò: si animal tuum, vel

vel tuus servus damnum vere, quamvis sine tua culpa irrogavit, tunc debes post sententiā vel damnum refarcire, vel, si mavis, animal vel servum qui noxam fecit, dare ei, qui passus est damnum. Ratio est, quia ita jura pro foro externo justè sanxerunt. leges enim possunt ob publicum bonum discernere, ut aliquid, etiam si tua culpa non præcesserit, à te solvatur post sententiam, ad quod ante illam nequamquam in conscientia tenebaris. Servus tamen, etiam post dictam sententiam, posset, ut non se daret damnificato, alio fugere, & ad fugam ab amicis adjuvari; siquidem nimis esset durum, hominem obligare ad se pro noxa dandum. Quod si is habeat peculium independentens à domino, debet illi ipse, si velit fugere, restituere, quando in damno faciendo, modo jam jam dicto deliquit. Imo puto obligari ipsum ad restitutionem de suo dicto peculio, si mortaliter peccavit; contraxit enim ipse obligationem restitutionis de jure naturæ (& quidem ante dominum, & ante omnem sententiam, in conscientia,) ex injusta damnificatione.

Dixi (vere, quamvis sine tua culpa irrogavit) nam si verum non fuit damnum à tuo animali, vel servo illatum, tu non obligaris in conscientia ad standum tali sententiæ, & posses occultè tibi compensare, si voluisses, & qui accepit, si ipsi id certo constaret, non posset justè retinere. Ratio est, qui sententia semper supponit, damnum factum à tuo animali, vel servo: hoc igitur non posito, te sen-

tentia in conscientia, non afficit; cum tunc ejusmodi sententia contineat intolerabilem errorem; atque adeo sit re ipsa injusta. Quod si res sit dubia, debes stare sententiæ, quia possessio stat ex parte judicis, donec appareat manifestè injustitia.

6. Dico tertio: si filius absque culpa parentis alium occidat, vel damno afficiat, ad q nihil in conscientia foro tenetur pater, quia ubi culpa non est, nec adest pœna. Imo nec in foro externo leges præcipiunt, ut filius unquam dedatur à patre pro noxa; quia id inhumanam saperet duritiem. Quando ergo damnum à filio inferitur, sanctæ leges disponunt, ut ipse filius, qui liber est, non verò parens conveniatur.

q Vide Silvestrum v. restitutio versus fin.

§. III.

De obligatione restitutionis ex injusto homicidio directo, &c.

1. **E**X homicidio directo, & propter paritatem rationis, ex vulneratione, mutilatione &c. tunc solum debetur ^a in conscientia restitutio, cum adfuit culpa gravis theologica, hoc est, peccatum mortale: si enim nulla, vel etiam, in sententia multorum, venialis dumtaxat, saltem communiter non debetur, sicuti etiam excusatur ^b homicida, si unde solvat, non habeat, vel si ex solutione inducatur in gravem necessitatem: quæ sunt alibi universaliter dicta.

^a De Lug.

a *De Lug. l. 1. de iust. d. 8. sect. 5.*
 b *Sanc. li. 1. cons. c. 4. du. 7.*

2. Iam vero in re nostra, certum fit primo, eum, qui occidit scientem volentemque, peccare quidem, sed ad nullam restitutionem obligari ex vi occisionis. Ratio est, siue, quia is non peccat contra iustitiam, siue quia ille dum sponte occidi vult, remittere videtur; quam remissionem de suis damnis temporalibus facere, dum vivus fuit, potuit; quidquid renuant deinde hæredes. Dixi (ex occisione) nam aliunde, ut si quis occideret servum, quamvis volentem occidi, sed invito domino, debet sine dubio pretium servi restituere. Hinc sponte convenientes in duellum, nisi occisus fuerit deceptus in aliquo, vel ad duellum coactus, non obligantur ad ullam restitutionem; quia invicem sibi remittere præsumuntur.

c *v. de Lugot. 1. de iust. disp. 11. sec. 3. à nu. 71.*

3. Certum fit secundò, homicidam, seu ejus hæredes, & si sufficit hæreditas, teneri restituere, tum omnes legitimas (non autem superfluas) expensas factas in curatione occisi, si non statim mortuus est, extracta ea pecunia, quam alioqui eodem tempore ad sui sustentationem expendisset: tum omne damnum reale, siue in honore, siue in fama, siue in pecunia per se sequutum ex injusta occisione seu mutilatione. Ratio est, quia horum damnorum injusta causa fuit homicida. Dico autem (per se) nam de damno per accidens, seu indirecto, paullo ante dictum est. Dico rursus (sequutum) nam si nullum ejusmodi consequutum fuerit damnum, ut

accidit, si occisus rei familiaris destrator erat, vel homo nobilis, qui lucro per artem vel negotiationem non vacabat &c. non est, unde restitutio debeat.

d *Less. li. 2. c. 9. du. 19. nu. præfert. 12. de Lugotom. 1. de iust. d. 11. sec. 2. num. 31.*

4. Verum, qua ratione dignoscas hujus posterioris damni, seu lucris cessantis, vel damni emergentis mensuram? cum divinare non possimus, quamdiu victurus fuisset is, nisi fuisset occisus, quantum lucraturus fuisset pro familia, quantum fuisset periculum forte potius amittendi, quam spes lucrandi &c.? Respondeo, quidquid aliqui e mensurare laborent, id tandem morali prudentique judicio esse expendendum; attenda sanitatem, juventutem, modo vivendi ac negotiandi, quo utebatur, vel uti probabiliter poterat occisus, dempto semper aliquo pro periculis & incertitudine, & rursus pro utilitate hæreditatis, quam citius assequuti sunt hæredes. Pro labore, quem artifex v. g. occisus, vel mutilatus impendisset, nihil puto f. demendum in favorem homicidæ, quia injustè ipse homicida à laborando artificem impedivit. Rursus puto, homicidam non debere expensas funeris occisi, quia hæc semper fieri debent: quare earum causa is nequaquam censetur.

e *apud Less. lib. 2. c. 9. n. 20.*

f *Idem ibi. dub. 19. nu. 125.*

5. Certum fit tertio, homicidam non obligari ad restitutionem eorum, quæ ipse occisus acquisiturus esset, si occisus non fuisset, quando nulli sunt legitimi hæredes. Ratio est, quia nunquam

quam quis tenetur ad damnum refarc-
ciendum, nisi id proximo secutum
fuerit: at damnum, de quo loqui-
mur, non secutum est contra ipsum
occisum, quia hic jam est extra vivos,
atque adeo damnum temporale con-
tra ipsum sequi non potest; neque se-
cutum est contra hæredes, quia hos
non esse, pari modo supponimus.
Quando autem sunt hæredes, ea de-
bet, in quibus hæredem læsit; de qua
æ jam subdo.

*Quibus debeat restitutio pro
homicidio?*

His enim tamquam certis, vel sal-
tem probabilibus præmissis, dubita-
tur primò, quibusnam homicida re-
stitutionem debeat?

6. Respondeo, esse naviter distin-
guendum. Nam vel de eo est locu-
tio, quod occisor debet occiso, ante-
quam hic vitam finiat, quales sunt ex-
pense in eo curando, si statim mori-
tuus non est, aliaque similia damna
ante ejus mortem forte ipsi secuta,
quæ breviter enumerat expenditque
Bosius; 7. vel de eo, quod idem oc-
cisor debet pro damnis factis, post-
quam occisus vitam obiit, qualia sunt
alimenta, quæ is daturus fuisset pa-
rentibus, vel filiis, si non fuisset occi-
sus. Si loquamur de priore, debetur
hæredi, quicumque ille sit, sive neces-
sarius, sive extraneus. Ratio est, quia
hæres succedit in omnia jura defuncti.
Si de posteriore, non debetur, nisi pa-
rentibus, filiis, uxori defuncti, juxta
accis damnum factum est; Ratio est
(inquit rectè Lessius h) non quia

hæres succedit in jura defuncti; nam
defunctus nunquam habuit jus ad re-
stitutionem horum damnorum, utpo-
te cujus obligatio post mortem ejus
orta sit; adde & quia defunctus nul-
lum damnum temporale sentit, dum
defunctus est, quod refarciri velit: sed
ratio est, quia parens & filius, maritus
& uxor censentur una persona, atque
adeo, qui unum ex his occidit, alte-
rum lædit; si ergo læsus est, debet ad
æqualitatem per restitutionem re-
duci.

g Bos. t. 2. moralium nu. 25. nu. 6.

h Less. l. 2. c. 9. dub. 26. n. 155.

Hinc fit, ut si quis ex ipsis læsus ne-
quaquam fuerit, non sit aliquid ab oc-
cidente ex hoc capite ipsi restitu-
endum, quia in eo casu in nulla re dam-
num passus est: ergo in nullo refici-
endus. Evenit autem, eos aliquando
non esse læsos, quando scilicet ipsi ali-
unde aluntur, & propter aliquam
causam iidem nequaquam futuri fu-
issent hæredes occisi.

8. Ex distinctione allata n. 6. vides,
fratribus vel sororibus, etiam si hæ-
res sint occisi, & quibuscumque hæ-
redibus extraneis ejusdem, nihil esse
restituendum, ex posterioribus dictis
damnis; quia hi non censentur una
persona cum occiso; esse restituendum
tamen ex prioribus, quia sunt legiti-
mi hæredes, succedentes in omnia ju-
ra defuncti.

i Mol. Salon. Less. Val. Fill. Bonac.
alijs apud Lessium.

9. Quid, si nulli sint hæredes? De-
bebitne occisor restituere prora dam-
na pauperibus? Posteriora enim non
debere, jam patet ex dictis, quia nul-

R

lis

lis heredibus existentibus, nulli facta est laesio. Respondeo, ita profecto, quia in similibus debitis ex delicto, censetur defunctus velle in usus pios ad animæ suæ favorem rem suam distribui: sed melior fortasse ratio est, quia sic videtur definitum esse ab Alexandro Pontifice c. cum tamen, de usuris, ut iterum infra dicemus. l.

1. *Infra li. 8. c. 1. §. 3. nu. 20.*

10. Quid, si occisus, dum esset in vita, remisit omne debitum homicidæ? onine, inquam; nam recte aliqui m advertunt; quando morti proximus occisori quis ignoscit, seu remissionem exhibet (quod certe occisus potest, sed non obligatur) intelligi de injuria, non de damnis temporalibus; nam hæc, nisi expressè remittantur, semper debentur. Respondeo, occisum potuisse remittere omnia, dum erat inter vivos, atque adeo si plene remittat, nihil nec patri, vel uxori, nec alijs quibuscumque heredibus esse ab occisore restituendum. Ratio est, quia non fit his injuria, nisi ratione occisi, & contra occisi voluntatem; si ergo hic condonat, nihil contra occisi voluntatem retinebit occisor, quod restituere teneatur. Solum ergo potuisset peccare pater remittendo, in aliquo raro casu, quod aliunde filij alimenta non haberent &c.

m de Lugo t. 1. de just. disp. 11. sec. 8. num. 62. Sanc. li. 1. consil. c. 4. dub. 12. cit. Covar. Fel. Bart. aliosq.

11. Verum contra hanc doctrinam Lessij, n & Thomæ o Sanchez, insurgit de Lugo, p asserens, veram eam esse in prioribus damnis, quæ modo distinximus num. 6. de quibus

poterat occisus disponere, dum vivebat: at non esse veram in posterioribus, quia hæc damna in se patiuntur pater, filius, uxor; non in alio, idest, non in persona occisi; ergo is remittere non potest. Non displicet distinctio, sed tamen Lessij & Sanchez opinio probabilis item est, quia ij patiuntur quidem mala in sua persona, sed totum habere debuerant, dependenter à patris voluntate.

n Less. l. 2. c. 9. dub. 16. nu. 158. o Sanchez lib. 1. cons. c. 4. dub. 12. n. 5. p de Lugo l. c. n. 63.

12. Denique hic quæri solet, an homicida aliquid debeat, primò, creditoribus occisi, secundò pauperibus, tertio amicis, quibus occisus ex liberalitate vel gratitudine multa donabat. Respondeo, nulli q ex his homicidam aliquid debere, quidquid nonnulli contradicant. Ratio est, quia hi non sunt ita conjuncti moraliter cum occiso, ut damnum, quod huic inferitur, judicetur & illis inferri.

q Less. l. c. dub. 26. per totum. Dicastill. li. 2. de just. tr. 2. d. 7. nu. 79. Salomon, Sotus, Becanus, alijq, quos citat, sequiturque Diana p. 5. tr. 4. res. 57. contra Lay. & Molinam, quoad creditores &c. & p. 3. tr. 6. res. 54.

13. Illud certum puto, quod infirmuat Lessius ibidem, r homicidam debere restitutionem prædictis, quando is occidisset, eo animo, ut ipsis in ijs bonis noceret; siquidem tunc propter illam intentionem peccabit occisor contra justiciam.

r Lessius l. c. nu. 154. versu, major vera est.

Hæc doctrina, quam Lessius, ut dixi, in-

si, insinuat, non videtur coherere cum alia, quam alibi s. affert, & nos superius amplexi sumus, nimirum occidentem non obligari ad restitutionem damni indirecti, etiam si illud intenderit: v.g. te non obligari ad damna secuta ex morte avari, qui mortuus est propter dolorem conceptum ex thesauro à te illi surrepto. Cohæret tamen; nam ibi fur, siue intendat, siue non intendat mortem, non est causa externa, nec physica, nec moralis mortis avari: at hic homicida est vera mortis causa, unde illi damnum patiuntur, & ex alio capite, illud damnum intenditur ab homicida, ergo merito tunc peccat contra iustitiā, & restitutionem debet, vide quæ dicam lib. 8. tr. 3. c. 4. §. 2. num. 3.
 s. Less. li. 2. c. 9. n. 1.

Hæres occisoris quid debeat?

14. Dubitatur secundo, an hæredes homicidæ obligentur resarcire damna occisi, n. 3. dicta, quando ipse homicida fuit à iudice, poena præsertim capitali condemnatus? Respondeo, obligari: t. illius enim poenæ positio, siue ex officio processerit iudex, siue ad læsæ partis instantiam, est ex iustitia vindicativa, & in bonum Reip. ceterum non apparet, unde per illa ad æqualitatem reducta sit inæqualitas rerum temporalium facta parti læsæ. Nam pari modo fur, si capite plectatur, non propterea illi cessat obligatio restituendi, quæ rapuit. Illud concedo, quando hæredes occisi sunt divites, vel nobiles, qui ejusmodi damna temporalia petere non consueverunt,

facile posse judicari, esse illis solo supplicio factum satis. At si pars læsa sit ex vulgo, & præsertim quando damnum est grave, non video, nisi expressè remittat, qua ratione remississe præsumenda sit.

t. sanc. l. c. 4. dub. 6. Mol. d. 84. n. 8. Less. l. c. d. 22. nu. 138. Vasq. dub. 5. & passim. contra Rossellam, Soc. aliosq. cit. ab eodem Less. ib.

Excedens modum suæ defensionis, vel invadens, vel provocans, an obligetur ad restitutionem ex homicidio &c.

25. Dubitatur tertio de excedente modum justæ defensionis: Petrus v. g. aggreditur Paulum; is, cum se posset defendere, solum vulnerando Petrum, tamen gladio transfodit, & interemit, obligabitur ad restitutionem?

Respondeo, hunc incurrere irregularitatem, certum n. sit: sed quoad restitutionem, de qua est sermo, Lessius tria docet. x. Primo, si Petrus Paulum ad pugnam provocavit, Paulum ad nihil teneri, quia provocans videtur omnia damna remittere provocato, dum facit ei potestatem, ut contra se agat, quod potest. Quam doctrinam nos non multo ante num. 2. admisimus. Secundo, si Petrus aggreditur Paulum sine provocatione, teneri Paulum, si excedat in se defendendo, ad integram restitutionem, quia peccat tunc Paulus contra iustitiā, excedendo modum: Tertio, esse tamen probabile, teneri solum ad partem

R. 2

partem, iudicio prudenti dimetien-
dam, quia multo minus peccat, qui
sic invasus occidit, quam qui sponte,
& exitus à nemine. ego unum addo;
Lector sapientior iudicet. Si verum
est primum dictum Lessij, sequitur,
Paulum invasum, qui extra modum
occidit Petrum, ad nihil teneri. Ratio
enim, cur provocatus ad nihil tene-
tur, est, quia provocans iudicatur
remittere: sed invadens iudicatur pa-
ri modo remittere: ergo &c. minor
probat, quia ipse jam scit, invasum
omnia mala contra ipsum intentatu-
rum, & tamen adhuc invadit: ergo
præsumitur illis malis seu damnis af-
fentiri: cum ergo scienti & volenti
non fiat injuria, in ipsum quoad bona
temporalia non peccabitur contra ju-
sticiam, atque adeo nullum restitu-
tionis onus contrahetur, vide n. 2. ci-
tatum.

a Sayr. *Avila, Reginaldus apud Dian.*
p. 2. tr. 15. ref. 16. x Less. *ibid. dub.*
21.

Favet huic doctrinæ Layman, a
dicens, posse judicem in tali casu con-
donare restitutionem, in poenam in-
juriae aggressoris, vel rixæ auctoris, af-
fertque Molinam docentem, eum, qui
ob acceptam injuriam iusto dolore
aut ira affectus vulneravit vel occidit,
v. g. maritus occidit uxorem depre-
hensam in adulterio, in conscientia
foro posse denegare restitutionem
damnorum, donec ad judicem causa
delata cognoscatur, utrum in poenam
delicti atque injuriæ compensatio-
nem, restitutio ipsa remittenda sit,
necne?

a Laym. li. 3. tr. 3. p. 3. c. 6. n. 5.

Dices: hos sive provocantes, sive
solum aggredientes, non posse remit-
tere damnum factum alteri, idest, suis
hæredibus, ergo non possumus recur-
rere ad hanc remissionem. Respon-
deo, de hoc jam dictum est satis, à
num. 10.

16. Huc pertinent tres subdubita-
tiones. Prima, an qui potest fugere,
si invadatur, nec tamen fugit, sed oc-
cidit invadentem, ad restitutionem
obligetur? Respondeo; qui censent
solum tunc delinqui contra chari-
tatem, utpote quia sine magno in-
commodo per fugam poterat illud
homicidium vitari, consequenter pu-
tant, nullum urgere onus restitutio-
nis: qui vero b censent, etiam pec-
cari contra justiciam, utpote quia u-
nusquisque habet jus, ne occidatur
authoritate privata, restitutionis one-
ri occidentem merito submitunt. Nos
expendendum iterum damus, quod
nu. 15. proposuimus, nempe invaden-
tem posse præsumi, damna eventura
remittere &c.

aa Less. li. 2. c. 9. dub. 21. n. 136. &
d. 15. n. 107. Molin. diff. 81. nu. 2. b
De Lugot. 1. de just. d. 10. sec. 8. num.
170. & d. 18. sec. 2. n. 55.

17. Secunda. Quid juris in resti-
tutione, quando qui rixæ initium de-
dit, occidit vel occiditur? Respon-
deo, si Petrus rixæ det causam solum
verbis Paulo, & Paulus occidat Pe-
trum, sane Paulus reus c erit restitu-
tionis, quia ob solam verborum con-
tumeliam, injustè Petrum occidit:
si contra, in eundem Petrum solis ver-
bis rixantem insurgat gladio Paulus,
Petrus

Petrus autem, ne occidatur, ipsum Paulum transverberet, ad nihil tenetur Petrus, quia quamvis prædictæ verbalis rixæ cum peccato author fuerit, tamen postquam gladio contra ipsum Paulus insurgit, potest se defendere, & cum moderamine occidere injuste insurgentem: sic ergo de similibus philosophator.

c. Mol. l. c. nu. 3. & 4. Less. li. 2. c. 8. du. 21. n. 137.

18. Tertia: si pugnante Petro & Paulo, socij alterutrius occidant aliquem, obligaturne Petrus & Paulus ad restitutionem occisi? Respondeo, si excitarunt socios, obligari non est dubium; quia jam sunt concausæ homicidij: at si sponte hi socij se immiscuerunt, ipsismet imputetur; neque enim sola mea pugna causa est (nisi multum per accidens) ut alij accurrant, pugnent, occidantque: vide tamen, quæ dicam mox §. 5. n. 6.

19. Illa quidem difficultas est non vulgaris: Si ego socios excitavi ad pugnam, & deinde remanet aliquis occisus ex ipsis meis socijs, an ego huic occiso restitutionem debeam?

Respondeo: Duplex de more est sententia; altera docet, te debere restitutionem, imo & contrahere irregularitatem, quia per consilium & suasionem causa fuisti mortis. Altera negat, te restitutionem debere, negatque irregularitatem contrahere, quia suadens, licet peccet contra charitatem, cum tamen nec fraude, nec dolo suadet, non peccat contra justitiam; scienti enim & volenti non fit injuria, ergo damna ex occisione orta non tribuuntur illi, ut auctori injusto,

Quare si tu contra justitiam non peccas, nec debes esse obnoxius restitutioni, nec irregularitati: quod si socios, propter aggressionem tuam injustam contra tuos inimicos, in necessitatem conjecisti pugnandi, quia nimirum adversarij, ut te offenderent, contra tuos socios infurrexerunt, atque aliquem ex his occiderunt, sanè tunc obligaberis ad restitutionem, & fies irregularis, quia tunc injusta causa fuisti mortis tui socij, ut ex se constat.

d. Suar. Avila, Nav. Coninch. quos cit. sequitur q. Dian. p. 3. tr. 2. de irreg. res. 12. e. Vasq. Turrian. Gaspar. Hurt. quos citat, sequitur q. de Lugo d. 12. sec. 3. nu. 58.

Pro bonis spiritualibus occisi an aliquid debeat?

20. Dubitatur quartò, an pro bonis spiritualibus, quæ fecisset occisus, si vixisset, debeat aliquid injustus homicida?

Respondet Lessius, f. nihil debere; Bona enim illa vel considerantur, quoad meritum, vel quoad satisfactionem. Prius est irreparabile; quia meritum unius non potest alteri dari, atque adeo meritum homicidæ non potest reparare meritum occisi; quoad satisfactionem autem, quamvis hæc possit alteri dari, tamen non constat in casu nostro, an occisus aliqua satisfactione sit privatus, neque utrum ea, quam homicida pro eo exhibebit, illi profutura sit. Adde, non posse certam mensuram constitui, quam sit obligatus homicida exhibere; quam ergo dabit?

R 3

dabit? certe in tanta indeterminatio-
ne nullam. hæc ex Lessio.

f. *Less. li. 2. c. 9. d. 25.*

21. Verum, habes sequentem casum.
Condiderat Petrus testamentum, in
quo disponebat, ut ex reditu, quem
exacturus erat, ex sua pensione vitali-
tia, centum Missæ pro se celebraren-
tur; interim occisus est à Paulo, unde
ex defectu census, qui ipsius morte
cessavit, Missæ non sunt celebratæ; ad
quid obligatur Paulus?

Respondeo: Salonijs, g. & qui-
dem merito, ad eas Missas refarciendas
obligat Paulum; si enim opifici à te
restituendum est, quod per operas
materiales tua causa minus lucratur,
non video, cur à te non sit restituend-
um pro damno spirituali, quod quis
tua causa in vitis incurrit; nec obstat,
quod modo diximus ex Lessio, nesciri,
utrum satisfactio hæc occiso pro-
futura sit; quia nec scitur contrarium,
ergo res manet dubia negativè; in hoc
autem dubio melior esse debet condi-
tio disponentis. Quod si vere constet,
occisum decessisse in mortali (sed
quando de Christiano tanta certitu-
do?) tunc non urget prædicta obli-
gatio; siquidem intuitu pro illa a-
nima ex Missæ celebrarentur.

g. *Salon. in 2. 2. qu. 2. ar. 2. contr. 4.*
f. 368. apud de Lugo l. 2. de just. d. 11.
sec. 1. n. 3.

Pro damno personali an aliquid de-
beat?

22. Dubitatur quinto, an pro ipsa
vita, mutilatione, percussione vel ci-

cærice relicta, præsciindendo à damnis
alijs, de quibus jam hætenus dictum
est, aliquid restituendum sit? Respon-
deo, nihil h. nec spirituale, nec tem-
porale esse ex obligatione restituen-
dum. Ratio potissima est, quia pro-
babilis est sententia, docens, non esse
obligationem restituendi bona supe-
rioris ordinis, in bonis inferioris or-
dinis, quando in eodem ordine resti-
tui nequeunt; Et hujus ratio est,
quia virtus justitiæ commutativæ,
quæ est illa, quæ restitutionem præci-
pit, respicit æqualitatem: ergo ubi æ-
qualitas inter duo jura esse non potest,
illuc non se extendit justitia. Cum er-
go nulla hominis vita nec pars, ut ita
loquar, vitæ, ulla pecunia, seu ullo
bono inferiori æquari possit, sequitur,
justitiam non se extendere ad præcipi-
endum, dari pecuniam, seu aliud bo-
num inferius pro vita, &c. Ordo au-
tem bonorum, est hujusmodi. Pri-
mum locum obtinet bonum salutis
æternæ; sequitur bonum vitæ, &
membrorum, tum honor & fama, de-
nique facultates temporales. Prolixas
rationes, objectionumque solutiones
de hac re lege, si libet, apud citatos, &
vide, quæ dicam infra, cum de resti-
tutione famæ agam.

h. *Sanc. l. c. conf. c. 4. du. 1. num. 7.*
Less. l. c. 1. dub. 13. multique recentio-
res contra Sor. Scot. aliosq. dicentes, debe-
re compensare pecunia, quorum sententi-
am probabilem putat idem Less. lib. 2. c.
9. d. 13. et c. 9. dub. 21. num. 140. l.
Dicast. li. 2. de just. tr. 2. dis. 7. dub. 4.
n. 53. nobiscum sentientem, citantemque
Nav. Bannes, Petrum Nav. Vasq. Cov.
aliosq. i l. Less. li. 2. c. 11. d. 25.

Alium

Alium pro alio occidens.

23. Dubitatur sexto, quid juris contra eum, qui volens occidere unum, alium interfecit?

Respondeo: ut id planius reddatur & multa per hanc occasionem expli- centur, tria certa breviter separemus ab incertis quatuor.

24. Certum fit mihi primò, (quid- quid alij sentiant ^a) eum, qui facta diligentia putat, hanc esse feram, occi- ditque, sed deinde advertit esse Pe- trum v.g. suum inimicum, quem eti- am occidisset, si cognovisset, (quæ vo- catur ignorantia comitans) peccare quidem ex interno affectu, sed non ef- se verum homicidam, nec contrahere pœnas, unde non esse irregularem, non obligari ad restitutionem ex homici- dio, & si occisus fuerit fortè Clericus, non incurrere excommunicationem. ^b Ratio est, quia illæ pœnæ oriuntur solum ex ipsa actione externa injusta, quæ hic non adest: solus enim pravus ille affectus est interior, nec ex illo processum est ad occisionem.

^a Cov. Vgol. alijque apud Sanc. li. 9. de mat. d. 32. n. 26. ^b Sanc. l. c. & num. 28.

25. Quod si quis hoc se animo ge- rat, ut velit occidere hunc, quem ne- scit, vel dubitat, vel etiam suspicatur, an sit homo. an sit fera, an sit Clericus, an sit laicus, certè homicida erit, ^e si ille homo fuerit; & erit excommuni- catus, si ille fuerit Clericus; quia tunc non affectus modo, verum etiam o- pus externum injustum est, ut etiam est opus externum injustum, quoties

debita diligentia non est advertenter apposita, ut ex se liquet.

^c Lop. quem cit. sequiturque Sanc. ib.

26. Certum est mihi secundò fitu, dum vis occidere Petrum laicum, ca- si & omnino per accidens, ac præter intentionem occidisti Paulum, qui forte, quia v.g. illac transibat, in se ictum suscepit, te non esse homicidam, nec obligari ad restitutionem, nec esse irregularem, nec esse excommunica- tum, si forte Paulus fuerit Clericus. ^d Ratio est, quia nullum delictum commisisti contra Paulum: supponi- mus enim, te inculpabiliter gessisse, & omnino involuntariam tibi fuisse in- terfectionem Pauli; ergo nulla pœna dignus es ex hac Pauli occisione, adeo tibi involuntaria.

^d Sanc. l. c. num. 27. Fragosus de Rep. Christiana t. 1. li. 1. d. 2. §. 1. n. 36. ci- tans Mol. & Coninch. Portellam, & a- pud Dianam p. 9. tr. 4. ref. 31. Fagun. in dec. li. 5. c. 1. n. 13.

27. Certum est tertio: si occidas seu percutias laicum, putans, te occidere seu percutere Clericum, te non incur- rere in excommunicationem. ^e Ratio est, quia excommunicatio est impo- sita non contra volentem, sed contra exequentem percussione Clerici.

^e Sanc. ib. nu. 28. Covarr. in c. Alma mater. p. 1. §. 10. nu. 15. versu ult. & passim.

Remanent jam quatuor incerta: primò, an si occidere volens Clericū Pe- trū, occidas per errorē inculpatū Pau- lū, etiam Clericū, incidas in excommu- nicationem? Secundo, an si occidere volens Petrum, vel quemlibet alium, per similem errorem occidas Paulum, debeas restitutionem ex Paulo occiso?

Tertio:

Tertiò : quid de irregularitate ? il-
lamne in utroque casu contrahes ?

Quartò, quid de violatione Ecclesiæ ?

28. Quoad primum, communis f
opinio docet, te incidere in excom-
municationem. Ratio est, tum quia
& re ipsa, & animo Clericum tunc
quis occidit; tum quia Ecclesia per se
primo sub censuris intendit prohibe-
re, ne homo vel Clericus, quicumque
ille sit, occidatur, sive sit hic, sive sit
ille.

f Sanc. l. c. nu. 27. citans Covarruv.
Cordubam, aliosq. Bon. loco mox citando
afferens Suarium, Molinam aliosq. Re-
bellium, p. 1. lib. 3. c. 11. n. 13.

29. Verum probabile etiam censeo,
non incurrere. Ratio est, quia actio
illa exterior, ad quam solum sequitur
censura, non est à te voluntarie ad-
missa, quia non est voluntas, ubi non
præcedit cognitio; quare à te non fuit
Paulus injuria affectus, nisi solum ma-
terialiter: ergo non est caput, unde
procedere debeat pœna excommuni-
cationis, quæ non est imposita, ut di-
ctum est, nisi actioni exteriori forma-
liter injuriôsæ. Confirmatur, quia
propter eandem rationem, simile
quid dictum est, modo, nu. 26. ex Sanc.
Id quod quamvis idem Sanc. ibi ad-
mittat, non autem in hoc præsentî ca-
su, contendatque, disparitatem affer-
re, tamen eam non videtur asserre suf-
ficienter.

g Fragosus, de Rep. Christiana t. 2. lib.
2. d. 2. §. 2. n. 36. fusc id probans, quem
exscribit Diana p. 9. tr. 4. n. 31.

30. Quoad secundum de restitutio-
ne, est item duplex sententia. Priorem
sequuntur ij, qui modo num. 28. pri-

orem ibi positam secuti sunt; par e-
nim videtur ratio; & quidem Bona-
cina; sic hanc opinionem firmat. Ra-
tio est, inquit, quia primò, ita habe-
tur l. cum innocentem, §. si injuria, ff.
de injurijs. Tum quia secundò, hæc
actio est injusta contra Paulum, seu
contra hunc hominem, licet falso pu-
tetur Petrus. Tum quia tertiò, qui
comburit domum Caij, quam puta-
bat esse Titij, tenetur ad restitutionem,
ergo idem dicendum est in proposito
casu. Tum quia quarto, qui percutit
Cajum Clericum, quem putabat esse
Titium Clericum, committit sacrile-
gium, peccat contra justitiam, & sub-
jacet excommunicationi; Covarr. Sua-
rez, Sanchez; Iulius Clarus, alijque
apud Reblium, quamvis ipse pu-
ter, homicidam in hoc casu non teneri
ad omnimodam restitutionem. Hæc
Bonacina.

i Bona. d. 3. de rest. in partic. q. ult.
sec. 2. p. 3. n. 2.

31. Non obligari tamen ad restituti-
onem, probabile mihi apparet, quia
ita sequitur ex ratione jam jam num.
29. dicta à sentientibus, non incurrî ex-
communicationem; & Delugo / qui-
dem sic habet in hac re. Dices: si vo-
lendo occidere Petrum inimicum, per
errorem occidis Paulum amicum,
quem videns à longe, non agnovisti,
& putasti esse Petrum, quem eo loco,
paulo ante reliqueras, non committis
homicidium voluntarium, nec for-
tasse homicidium; quia illud homici-
dium procedit ex ignorantia, quæ
causat involuntarium; ergo similiter,
si putas te furari rem Petri, & accipis
rem Pauli, non committis furtum.

Respon-

Responderi ad hoc potest; quidquid respectu occisi, cur sic errans restitutio-
fit de antecedente, negando consequen-
tiam, est enim differentia; nam in
primo casu erras circa substantiam ac-
tionis; non enim vis occidere illum
hominem, quem occidis, sed alium:
quare illa actio videri potest involun-
taria. At in secundo casu error non
versatur circa substantiam actionis;
vis enim accipere & furari, (dic etiam
damnificare) rem istam, circa quam
non erras, sed circa dominum illius;
quod non pertinet ad substantiam u-
surpationis huius rei; quare ista actio
secundum se tota est voluntaria. Hæc
de Lugo. Notasti illud? (non com-
mittis homicidium voluntarium, nec
fortasse homicidium) id quod dum
non rejicit, videtur admittere. Si ergo
non committis homicidium, non ten-
eris ad restitutionem ex homicidio.

1 De Lug. t. 1. de iust. d. 17. sec. 13.
nu. 5. vide etiam d. 7. se. 3. num. 25. I
quando adest hic error in furando, cui re-
stituendum, docebo inferius li. 8. tr. 3. c.
3. §. 6. nu. 2.

32. Confirmatur ex Fagundez, m
qui quærens, an homicidium prædi-
cto modo ex errore commissum leges
puniant poena ordinaria mortis, an
poena arbitraria à iudice imponenda?
putat probabilius, puniri arbitraria:
& ratio est, inquit, quia huiusmodi
homicidium, respectu illius, quem quis
occidit, fuit mere casuale & per acci-
dens contigit; quare, licet fuerit cul-
posum, quatenus absolute voluit oc-
cidere, non tamen respectu occisi fuit
voluntarium. Hac ille. Si ergo non
fuit verè coram Deo voluntarium,

33. Confirmatur secundo ex Moli-
na, n qui distinguit tria in casu huius
erratae interfectionis: primo, delictum
coram Deo; & hoc certum est, esse mor-
tale, ac si non fuisset sine errore &c. Se-
cundo, in ordine ad Reip. & hoc
modo acceptum punitur ab eadem
Rep. æque, ac si fuisset sine errore (sic
ipse putat, cum probabilius modo
contrarium iudicaverit Fagundez) &
ratio est, inquit, quia æqualis læsio
facta est Reip. cum jam unus homo
ab ipsa ablati in iustè fuerit. Tertio,
in ordine ad ipsum Paulum per erro-
rem occisum, & quoad hoc, sic loqui-
tur: tertium verò est injuria Pauli in-
terfecti, quæ in suos propinquos, &
heredes suo modo redundat, & quam
prosequi, ad ipsos, etiam suo ac de-
functi nomine spectat: & quoad hoc,
negandum non est, injuriam esse le-
viorem, culpamque ac delictum levi-
us esse, eo quod totum intersectoris
delictum quodam modo sit divisum
in injuriam ac delictum adversus Pe-
trum, quem interficere intendit, & in-
juriam ac delictum in Paulum, quem
contra suum intentum interfecit. Quia
ergo id delictum, quoad Paulum, &
quoad ipsius heredes est levius, mi-
nusque indignum, ut condonetur, fa-
cilius obtinebitur gratia &c. Hac Mo-
lina. Vbi vides primo fundamentum,
cur Rebellius, modo num. 30. sine, ad
partem restitutionis obligaverit sic
interficiendum, fortasse fuisse dictum à

S

Molina

Molina injuriæ divisionem. Vides homicidium parere excommunicationem, sic nos posse confirmare, ne parrem quidem debere. Ideo Molina sentit, levius tunc esse delictum, quia censet, divisam esse injuriam, partim contra Petrum, partim contra Paulum: sed etiam n. 29. & n. 31. probatum esse videtur, nullam esse voluntariam injuriam contra Paulum, ergo nulla ei debetur restitutio.

n. Mel. t. 4. d. 30.

34. Ex dictis respondetur ad rationes Bonacinae allatas num. 30. nam ad primam, lex illa nil aliud decernit, nisi dari actionem injuriarum, certe in foro externo, sive propter præsumptionem mali doli, sive ne detur ansa excusandi malefacta, sive ut puniatur ille malus animus occidendi jam factus externus per intentionem homicidij. Proferatur textus: Si injuria, inquit, mihi fiat ab eo, cui sim ignotus, aut si quis putat, me Titium esse, cum sim Sejus, prævalet, quod principale est, injuriam eum mihi facere velle; nam certus sum ego, licet ille putet, me alium esse, quam sim, & ideo injuriarum habeo actionem. Hæc Textus, & nil præterea.

Ad secundum, jam dictum est, negari ab hac secunda sententia, illam actionem esse voluntariè injuriosam Paulo: Ad tertiam, jam respondit modo nu. 31. de Lugo. Ad quartam, jam quod in ea assumitur, negatum est a probabili sententia, quam diximus num. 29.

35. Quoad tertium, idest, quoad irregularitatem, duplex est item sententia. Qui enim modo dixerunt, illud

tionem, dicunt & parere irregularitatem ex delicto: jam enim voluit tunc homo occidere hominem. At, qui negant, parere excommunicationem, negant & parere irregularitatem, quia sicuti p. probabile est universim, ex homicidio, quod omnino casu, & involuntariè ac præter intentionem, etià ex opere illicito consequitur non incurri irregularitatem, quando nulla illius suspicio vel debitum inculpate præcessit, ita in casu præsentis, in quo omnino involuntaria est, quoad substantiam ejusmodi occisio, ut jam vidimus. Sanè Farinacius q. affert Declarationem Congregationis Cardinalium super Concilium Tridentinum, quod mandans occidere Petrum, si Mandatarius occidat Ioannem, non incurrit mandans in irregularitatem; at certè par videtur ratio in casu nostro. Vtrique ergo sententia probabilitatis fines videtur attingere.

q. ita colligitur ex Præteolo citato, & ex ijs, quos ipse citat. p. Henrici. Coninch. quos citat videturque sequi Gasp. Hurt. d. 2. de irr. diff. 8. à nu. 29. q. Farin. in 4. to. declarat. f. 41. col. 1. in fin. afferturq. a Fragofo apud Dian. p. 9. tr. 4. res. 31. si.

36. Quoad quartum, idest, Ecclesiæ violationem, tria dico. Dico primo, sicuti si quis alium in Ecclesia occidat ob sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, vel occidat omnino casu, & præter intentionem sine ulla morali culpa, non spoliatur Ecclesiam, quia illi sic non fit injuria; ita, si dum vult se defendere, loco unius,

mus, alium omnino inculpate, & involuntarie occidat: nec Ecclesiam violabit, quia id, pari modo, & sine peccato mortali occidentis, unde & sine Ecclesie voluntaria injuria, contingit.

1 De Lug. d. 20. de Euch. sec. 2. n. 4.

37. Dico secundò: si culpa, unde processit occisio, sit aliunde, & non in genere injuriæ vitæ vel effusionis sanguinis: ut si representando turpia, ibi mors alicujus omnino præter intentionem sequatur, Ecclesia non violatur; ideo multo magis, si id cum errore contingat, nec violabitur Ecclesia, quia pariter non supponitur ea injuria, cujus est, Ecclesiam pollueri.

f. de Lug. ib.

38. Dico tertio: si quis cum Ecclesie irreverentia occidere volens unum, casu & præter intentionem alium involuntarie occidat, vel (quod in idem recidit) volens occidere Titum, occidat per errorem Cajum, communis opinio relata num. 28. docet, pollui Ecclesiam, quia jam adest peccatum mortale in hoc genere irreverentiae, & injuriæ occisionis in Ecclesia: an vero ex secunda opinione allata num. 29. colligi possit, Ecclesiam non violari, quia tunc nulla est voluntaria injuria, sed solum materialiter, me sapientior expendat decernatque &c.

§. IV.

Quatuor casus ex sparsim dictis deciduntur.

1. Primus casus. Occidisti Petrum, non quidem animo, ut Paulo

homicidium imputaretur, sed tamen quia prævidens, fore illi imputandum, animosius occidisti, spe impunitatis; imo idcirco occidisti (qui casus est fortior) quia eam imputationem prævidisti; secus, nullo modo occisurus; ideo quaris, quod peccatum contra Paulum commiseris? Respondeo, in utroque casu peccasti in Paulum, contra charitatem, non ^a tamen contra justiciam, quia sic nulla ratione fuisti externa causa imputationis; unde à restitutione immunis es, unde & ab irregularitate.

2 Mol. t. 4. r. 3. d. 6. n. 4.

2. Secundus casus. Veneno infeci vinum bibendum à meo inimico; verum casu advenit amicus, & bibit, me vidente, & me (ne meum crimen proderem) tacente, summe hujus amici occisor, & ideo irregularis? Respondeo, nequaquam, ^b quia hujus mors præter meam intentionem evenit: & ex alia parte, ego non fui injusta causa mortis, quia cum tanto periculo meo non tenebar, illum monere de veneno.

b De Lug. t. 1. de just. d. 8. f. 6. n. 86.

3. Tertius casus. A sicarijs fuit Petrus metu mortis coactus ostendere Pauli domum; unde factum est, ut Paulus occisus fuerit, domusque incensa, ad quid obligabis Petrum? Respondeo: Comitulus & damnat hunc homicidij, & restitutionis (unde & irregularitatis) quia peccavit contra charitatem justiciamque: neque enim metus mortis debuit illum excusare à tam gravi injustitia, cui ipse indicando ades cooperatus est. Rodriquez ^d & Diana propendunt ad eum

§ 2

liberan-

liberandum à restitutione, quia (ajunt) ipse non fuit causa moralis ejusmodi damni, sed tota causa fuerunt latrones: ex quo, & ex principijs paulo superius allatis sequitur, nec esse irregularem.

c Comitol. apud Dian. mox cit. d. Re-dr. quem sequitur citatq. Diana p. 5. tr. 4. ref. 63.

4. Ad idem videtur propendere de Lugo: e Si scias, inquit, Petrum quærere inimicum, ad occidendum eum, & aperias illi, ubi sit, testificaris plane verum; sciens tamen Petrum illa notitia abusurum ad homicidium, ex sua malitia, non eris vere liber à peccato injustitiæ, sed particeps homicidij, saltem si nulla cogente necessitate cooperatus es. Notas illud? (nulla cogente necessitate) ergo ea cogente, ut certe est in casu proposito, liber ab injustitia esse videris.

e De Lug. t. 2. de just. d. sec. 2. nu. 27. 41.

5. Quartus casus. Petrus detexit quemdam grassatorem latere in quodam antro, & Paulus videns latronem, clamavit, hic est latro; uterque, ut grassator & latro comprehenderentur: suntne irregulares, secuta ejus morte? Respondeo, Bon. f. Avila, g. alijque docent esse; Turrianus, h. & Diana i. negant, nisi quando sic manifestantes essent accusatores vel testes necessarij ad cognitionem causæ, vel hoc facerent, ut ministri justitiæ. Illos adi; hæc enim pertinent ad tractationem de censuris; nec omittatur Layman, l. hæc & similia breviter complectens.

f Bon. de irreg. d. 1. q. 4. p. 1. n. 18.

g. Avila alijq. apud eundem, h. Turrianus apud Dian. mox cit. i. Diana p. 2. tr. 5. ref. 30. 1 Laym. li. 3. sec. 5. p. 3. c. 7.

§. V.

Ex iisdem sparsim dictis colligitur, quid sentiendum sit de cooperantibus cum homicida.

1. **H**I sunt consulentes, auxiliares, mandantes, ratum habentes, non prohibentes homicidium. De quibus a hic breviter; aliquantulo enim fufius dicemus, cum agemus de restitutione, lib. 8. tr. 4. cap. 2. per totum.

a l. Lay. lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. nu. 5.

Consulens & auxilians.

2. Qui maligno consilio vel auxilio, permovit hominem ad necem sibi, vel alteri inferendam, vere ac proprie homicida est, si eventus sequatur. Quod si ille aliquod, sed non determinatum propositum ante conceperat, quod maligno consilio, vel auxilio tuo magis confirmasti, natus quidem puniendus eris, sed irregularitatem non effugies. Si sit dubium, an permoveris, supra c. diximus; si ille omnino determinatus erat occidere, mox n. 5. & omnino infra lib. 8. tr. 4. c. 2. §. 2. n. 6.

b Idem ib. v. id explicatius. inf. lib. 8. tr. 4. c. 2. §. 2. nu. 6. c. sup. l. 1. c. 3. §. 7. vers. damnum sequutum, a num. 2.

Man-

Mandans, seu, quod idem est, jubens.

3. Qui homicidium fieri mandavit, sequuto effectu, proprie homicida est, ordinarijs penis, censurisque subiectus. Sunt autem duo discrimina inter consulentem & mandantem.

Alterum; qui mandatum occidendi ante ejus executionem expresse vel tacite revocavit, ab irregularitate ex Avila *d* securus est, dummodo revocatio ad notitiam mandatarij pervenerit. At vero, qui consilio pravo dato, quod v. g. turpesit, vindictam non sumere, aliquem ad inferendam necem permovit, licet postea revocaverit, tamen irregularitatem ex eodem Avila incurrit, *e* si persuasus conceptum semel propositum nihilominus executus fuit. Ratio utriusque est, quia si semel Petrum persuasisti, seu illi consilium dedisti, ut occideret, & deinde illum dissuadere coneris, non tamen ille dissuadeatur, sed occidat, in vim occidet tui consilij, quod firmiter animo infedit, ergo homicida eris, & irregularis. At si solum mandasti, cum tota ratio mandati consistat in autoritate mandantis, mandato revocato, nihil tui remanet in mandatario; quare si is adhuc occidat, ex se occidet, non ex tua autoritate, & consequenter tu nec homicida eris, nec irregularis. Nam propterea, si forte consilium praedictum non fuisset in alia ratione fundatum, nisi in autoritate consiliantis, aequiparetur mandato, & eo revocato, si adhuc fieret occisio, tunc, qui

sic movit ad necem, sed revocavit, non esset homicida, nec irregularis. Quid, si quis erravit in exequendo mandato? De hoc vide supr. §. 3. num. 35.

d *Avi.* p. 7. diff. 6. §. 1. dub. 4. *e* *Idem ib.*

4. Haftenus ex Avila, caeterum Praepositus *f* praedictum discrimen non agnoscit, docetque tum mandantem, tum consulentem, v. g. abortum animatum, vel mortem inimici, non esse reos homicidij, nec irregularitatis, si ij revocaverunt mandatum & consilium, quia pari modo, revocato consilio ac revocato mandato, si sequatur homicidium, non imputabitur consulenti. Neutram ex his sententijs audeo appellare improbabilem.

f *Praepos.* p. 3. q. 5. du. 3. nu. 63. *e* 64. *e* *probabile putat Less.* li. 2. c. 13. *d.* 3. nu. 28. *l.* *Dian.* p. 3. tr. 5. ref. 83. *e* *p.* 4. tr. 2. ref. 14.

5. Alterum: si tu alicui mandas, ut is hominem occidat, & ille mandatum excipiat, tuoque nomine exequatur, irregularis eris, licet mandatarius jam ante concepto occidendi proposito, quamvis tu non mandasses, nihilominus hominem occidisset. Si autem alicui suavisti homicidium, sed consilium tuum nihil ad effectum contulit, quia per se ipsum ad occidendum plane determinatus, nihilominus in proposito suo per se confirmatus fuerat, homicidium non commisisti, & sic ab irregularitate immunis eris; ratio utriusque est, quia mandatum fit in gratiam mandantis, consilium autem datur in gratiam recipientis.

sis; ex quo sequitur, ut si suadeas Petro, ut is occisionem faciat, qui Petrus tale propositum firmiter conceperat, sequitur, inquam, ut tu nihil efficias; efficit enim ille ex suo firmo proposito; at vero si eidem manderis, istuc mandatum exequatur, sequitur, ut jam tuo nomine homicidium fiat, tibi que ut causæ adscribatur.

6. Denique nota, si affirmanti, tua gratia se hominem necaturum, credas, id ab ipso futurum esse, neque contradicas & impediās, cum possis, cense, te tacite consentire & mandare.

Eademque ratio est, si te rixante v. g. cum Ioanne, amici tui forte superveniant, & à te non prohibiti, nec repulsi (addo, cum possis) Ioannem in tuam gratiam occidant; quare in utroque casu irregularis fies: recole, quæ dixi suprà 9. 3. nu 18.

Ratum habens.

7. Qui suo nomine necè patrata, postea ratâ habet, ad damnorum restitutionem minimè g tenebitur nec irregularis h fiet. Ratio est, quia irregularitas infligitur ei, qui aliquo tandem modo, est causâ homicidij: & rursus obligatio restitutionis consequitur tanquam effectus ad factum homicidium, seu ad damnum illatum: Sed per ratificationem homicidij vel damni ante à tertio commissi, nemo efficitur ullo modo causâ, cum ad præteritum non sit potentia, ergo &c. Neque dicas, ratihabitionem retrahi, & mandato comparari, ex regula juris, in 6. & de facto excommunicacionem contrahi ab eo, qui percussio-

em Clerici nomine suo factam ratificat, ergo etiam in casu nostro. Ne id dicas, inquam, nego enim consequentiam, & ratio negationis est, quia ratihabitionem retrahi, est per fictionem juris & ejus dispositionem, ut de facto jus disposuit: in dicta percussione Clerici, quæ certe dispositio non est in irregularitate, nec in obligatione restitutionis.

g Med. Les. Vasq. apud de Lug. t. 1. de Just. d. 19. sec. 2. §. 1. n. 32. h Vasq. Turrian. Hurtad. Suar. Coninch. alijs quos citat sequiturque de Lug. l. c. n. 34. contra Mol. Silv. Navarram, alijsq. i c. cum quis. de sententia exc. in 6.

8. Porro si quis homicidium vel damnum non suo nomine patratum, postea approbet, non censetur ratificare, atque adeo nec censuram aliquam contrahere, multo minus restitutionem, quia nemo ratificare potest, quod suo nomine gestum l non est.

l c. cum quis. de sententia exc. in 6. de natura ratificationis v. multa recte explicata à Bordonio viro certe docto & erudito t. 3. contr. 32. num. 1. & demps, ubi item multa de ratificatione professionis.

Non prohibens.

9. De hoc dictum est satis paulo ante, c. 3. §. 1. à num. 10. & multa dicuntur lib. 8. citato tr. 4. c. 2. §. 6.

Finis Libri Sexti.

LAVS DEO, BEATISSIMAE VIRGINI, AC BEATO ALOYSIO.

LIBER